

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

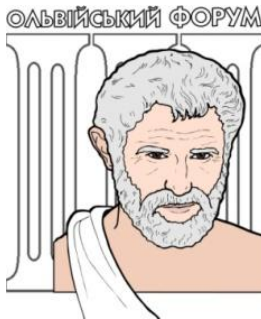

**ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2017:
стратегії країн Причорноморського регіону
в геополітичному просторі**

ТЕЗИ

XI Міжнародна науково-практична конференція
8–11 червня 2017 р., м. Миколаїв

Актуальні проблеми юриспруденції

Миколаїв
2017

Ольвійський форум – 2017 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : XI міжнар. наук.-практ. конф. 8–11 червня 2017 р., м. Миколаїв : тези доп. Секція : Актуальні проблеми юриспруденції / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 72 с.

СЕКЦІЯ

Актуальні проблеми юриспруденції

ПІДСЕКЦІЯ: Галузеві юридичні науки

УДК 343.9

Блага А. Б.,
д-р юрид. наук, професор кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРОЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, В ЗОНІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

1. За ініціативи Генеральної Асамблеї ООН щорічно 6 листопада відзначається Міжнародний день запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів. Його мета – привернути увагу до екологічних наслідків війни і важливості відмови від безглуздо заподіяної шкоди екосистемам у прагненні досягти військових цілей. Організація Об'єднаних Націй наголошує, що завдана під час збройних конфліктів шкода навколишньому середовищу ще довго після їх закінчення впливає на стан екосистем і природних ресурсів і часто виходить за межі національних територій та період життя одного покоління.

Ще у травні 2016 року Асамблея Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища прийняла резолюцію щодо прихильності охороні навколишнього середовища в районах, що постраждали від збройних конфліктів. А Комісія міжнародного права ООН наразі проводить огляд міжнародно-правової бази стосовно охорони навколишнього середовища до, під час і після збройних конфліктів з метою розроблення керівних принципів, що більш ефективно сприятимуть збереженню навколишнього середовища, особливо в охоронюваних і екологічно чутливих районах, які можуть серйозно постраждати від війни.

2. Повною мірою ця проблема стосується й ситуації на Донбасі. Тривалий період використання людиною природних ресурсів Донецької і Луганщини, негативний вплив безпосередньо на усі об'єкти природного середовища призвели до значної деградації довкілля. Ще до початку воєнних дій фахівці характеризували екологічну ситуацію

на сході України як кризову. Збройний конфлікт та пов'язана з ним активність військових агентів і місцевого населення призвели до значної кількості порушень природного середовища й усталених форм природокористування.

Проведені екологами дослідження засвідчують, що забруднення довкілля важкими металами (титан, ванадій, стронцій) внаслідок артилерійських обстрілів, отруєння питної води і виникнення радіоактивно забруднених вод Азовського моря та Сіверського Дінця як результат затоплення шахт, знищення рослинного покриву та дикої фауни може призвести до екологічної катастрофи рівня Чорнобиля. Уже зараз зі 135 природно-заповідних об'єктів, розміщених у зоні АТО, 38 пошкоджені частково або повністю, від пожеж воєнного характеру постраждали 17 % лісів і 24 % степів. Особливої шкоди зазнав регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж», який згорів повністю на площі понад 3 тисячі гектарів. Бойові дії супроводжуються також масовими вирубками лісу у «сірій зоні», використанням заповідних об'єктів та урочищ з військовою метою, неконтрольованим мінуванням території, що поєднується із відсутністю зобов'язання для військових картографувати мінні поля.

3. Відповідальність за спричинення екологічної шкоди в ситуації збройного конфлікту настає на підставі норм українського кримінального законодавства, яке містить положення про кримінальне покарання за злочини проти довкілля (Розділ VIII) та ст. 438 КК України. Окрім того, якщо екологічна шкода була викликана терористичним актом, то такі дії необхідно кваліфікувати за ст. 258 КК України. Якщо ж буде встановлено, що шкода довкіллю була спричинена діями української сторони конфлікту або цивільних осіб, то, залежно від обставин справи, до них можуть бути застосовані норми вітчизняного цивільного (статті 319, 394, 1187, 1188, 1189 ЦК; статті 68, 69 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»), дисциплінарного (статті 142, 147 КЗпП; ст. 68 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»), адміністративного (глава 7 та статті 46-1, 53-4, 95, 24, 25 КУпАП) чи кримінального законодавства (розділ VIII та статті 113, 197-1, 258, 261, 292, 299, 441, 438 КК). Однак здійснений нами аналіз юридичної практики показав, що такі можливості на сьогодні практично не реалізуються.

Зокрема, аналіз статистичних даних та наявної судової практики щодо зареєстрованих на сході України злочинів, що посягають на довкілля, засвідчив такі проблеми: 1) існуючий порядок збирання статистичних даних не дозволяє окремо виділити інформацію щодо кількості злочинів, учинених у зоні проведення антитерористичної операції – він

враховує лише загальну кількість злочинів, скоєних на території Донецької та Луганської областей; 2) навіть ті дані не можуть вважатися повністю достовірними через високий рівень латентності; 3) до офіційної статистики не включаються злочини, вчинені на тимчасово невідконтрольній Україні території; 4) із загальних статистичних даних неможливо виокремити кількість злочинів, учинених саме проти довкілля, бо у деяких випадках однією нормою охоплюється декілька різних проявів (наприклад, об'єктивна сторона диверсії (ст. 113 КК) проявляється в семи формах, серед яких є і діяння, що спричиняють екологічну шкоду); 5) погіршення роботи органів влади, у т. ч. представників силових структур, щодо виявлення, припинення та реєстрації правопорушень проти довкілля; 6) необхідність якнайшвидшого долучення впливових міжнародних структур (Європейської природоохоронної спільноти, ЮНЕСКО, ЮНЕП тощо) та напрацьованого ними досвіду міжнародно-правового регулювання захисту навколишнього середовища і забезпечення екологічної безпеки до вирішення проблем, які оголила війна в Україні.

УДК 349.22:331.108.6

Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПОРЯДОК НАКЛАДЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ

Відповідно до статті 148 КЗпП України, дисциплінарне стягнення застосовується роботодавцем безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не враховуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці. Водночас дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку.

На стадії застосування дисциплінарного стягнення роботодавець обирає вид стягнення, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого проступку і заподіяну ним шкоду, обставини, за яких вчинено проступок, попередню роботу працівника тощо. Потім видається відповідний наказ чи розпорядження, з яким працівника ознайомлюють під розписку. Дотримання встановленої частиною четвертою статті 149 КЗпП України вимоги про ознайомлення працівника під розписку є важливою

умовою дисциплінарної відповідальності, оскільки дисциплінарне стягнення має передусім виховний характер і в разі оскарження працівником стягнення відсутність підтвердження такого ознайомлення може розцінювати як відсутність накладення стягнення взагалі. Водночас відмова працівника поставити свій підпис у наказі про застосування дисциплінарного стягнення не є перешкодою для його застосування. Відповідно до частини другої статті 149 КЗпП України, за кожне порушення трудової дисципліни може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення.

Дисциплінарне стягнення може бути оскаржене працівником у порядку розгляду трудових спорів, встановленому главою 15 КЗпП України. Порядок розгляду трудових спорів, що виникають між працівником і роботодавцем передбачений статтею 221 КЗпП України, застосовується незалежно від форми трудового договору. Порядок зняття дисциплінарного стягнення врегульовано статтею 151 КЗпП України, відповідно до якої працівник автоматично вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення, якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення його не буде піддано новому дисциплінарному стягненню.

Слід відмітити, що автори проекту ТКУ удосконалили порядок застосування дисциплінарних стягнень, який нині передбачений чинним КЗпП України. Так, дисциплінарне стягнення до працівника може застосовуватися роботодавцем не пізніше ніж протягом місяця з дня виявлення дисциплінарного проступку без урахування часу відсутності працівника на роботі незалежно від причин, а також часу провадження у кримінальній справі або у справі про адміністративне правопорушення у зв'язку з протиправними діями працівника (ч. 1 ст. 363 проекту ТКУ).

Відповідно до ч. 2 ст. 363 проекту ТКУ, до застосування дисциплінарного стягнення роботодавець повинен зажадати від працівника, який порушив трудову дисципліну, надання письмових пояснень. Відмова працівника від надання таких пояснень не перешкоджає застосуванню дисциплінарного стягнення. Така відмова фіксується роботодавцем або за його дорученням посадовою особою, про що складається відповідний акт. У проекті не зазначено, хто підписує акт, логічно, що працівник відмовиться підписати акт про відмову і дати пояснення. Тому, як слушно зазначає Н. М. Хуторян, така відмова повинна бути підтверджена актом за підписом роботодавця і двох свідків, оскільки на практиці будуть траплятися випадки, коли роботодавець фіксуватиме в акті відмову працівника від пояснення навіть і не звертаючись до нього.

Згідно з ч. 4 ст. 363 проекту ТКУ, дисциплінарне стягнення оголошується роботодавцем в наказі (розпорядженні) та повідомляється працівникові під розписку не пізніше, ніж протягом тижня з дня підписання наказу (розпорядження). У разі відмови працівника від ознайомлення з наказом (розпорядженням) складається відповідний акт. День надання працівникові для ознайомлення зазначеного наказу (розпорядження) визнається днем накладення дисциплінарного стягнення.

Дисциплінарне стягнення може бути оскаржено працівником у порядку, встановленому книгою дев'ятою проекту ТКУ. Статтею 394 проекту ТКУ визначено, що працівник може звернутися до суду із заявою про вирішення індивідуального трудового спору протягом одного року з дня, коли він дізнався або повинен був дізнатися про порушення його права, а у справах про звільнення, переведення на іншу роботу, незаконну відмову у прийнятті на роботу – у місячний строк з дня звільнення, переведення на іншу роботу або відмови у прийнятті на роботу. Відповідно до ч. 6 ст. 363, якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення на працівника не буде накладене нове дисциплінарне стягнення, працівник вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення. Згідно з ч. 7 аналізованої статті проекту ТКУ, дисциплінарне стягнення може бути зняте до закінчення строку, зазначеного в частині сьомій цієї статті, якщо працівник не допускає порушень трудової дисципліни і сумлінно виконує свої обов'язки.

Поділяємо думку Н. М. Хуторян щодо того, що в ч. 7 ст. 363 проекту ТКУ доцільно передбачити осіб та органи, які мають право порушувати питання про дострокове зняття дисциплінарного стягнення і викласти цю частину у такій редакції: «Якщо працівник не допустив нового порушення трудової дисципліни і проявив себе як сумлінний працівник, то роботодавець має право зняти дисциплінарне стягнення до закінчення одного року з власної ініціативи, на прохання працівника, за клопотанням профспілкового органу або безпосереднього керівника працівника».

На нашу думку, до ст. 363 проекту ТКУ безпідставно не включена норма, закріплена в ч. 3 ст. 149 чинного КЗпП України, згідно з якою при обранні виду стягнення роботодавець повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого проступку і заподіяну ним шкоду, обставини, за яких вчинено проступок, і попередню роботу працівника.

Гринюк В. О.,
канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЇ ОБВИНУВАННЯ ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Одним із особливих порядків кримінального провадження є провадження щодо окремої категорії осіб (гл. 37 КПК України), яке характеризується відповідними особливостями реалізації функції обвинувачення. Такий порядок застосовується щодо окремої категорії осіб, перелік яких передбачений ст. 480 КПК України. Особливість реалізації функції обвинувачення щодо цих категорій осіб полягає у спеціальному порядку здійснення повідомлення про підозру, яке, на нашу думку, є початковим моментом здійснення функції обвинувачення. Наприклад, письмове повідомлення про підозру народному депутату України, кандидату у Президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Голові або іншому члену Рахункової палати, прокурору Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директору або іншому працівнику Національного антикорупційного бюро України, заступникам Генерального прокурора, члену Національного агентства з питань запобігання корупції здійснюється Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора). Особливий порядок кримінального провадження, що полягає в ускладненому порядку повідомлення про підозру, щодо окремих категорій осіб свідчить про те, що держава на законодавчому рівні передбачила гарантії для окремих посадових та інших осіб з метою належного здійснення ними своїх професійних функцій.

Чинний КПК України, регламентуючи порядок письмового повідомлення про підозру окремим категоріям осіб, у ст. 481 КПК України не розкриває зміст поняття «здійснення повідомлення про підозру». У зв'язку з цим наявні протилежні доктринальні тлумачення ст. 481 КПК України щодо суб'єкта (суб'єктів) складання та вручення повідомлення про підозру окремим категоріям осіб. Аналіз слідчо-прокурорської практики свідчить, що вручення повідомлення про підозру особам, зазначеним у ст. 481 КПК України, здійснюється як відповідним прокурором, вказаним у цій статті, так і слідчим, який проводить досудове розслідування, або прокурором, котрий здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні.

Слід зазначити, що поняття «прокурора» та «керівника органу прокуратури» міститься у ст. 3 КПК України. Поряд з цим законодавець передбачає, що реалізація прокурором своїх процесуальних повноважень здійснюється у конкретному кримінальному провадженні прокурором, який визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування (ч. 1 ст. 37 КПК України). Крім того, у кримінальному провадженні існує поняття «прокурор вищого рівня», який не будучи процесуальним керівником у конкретному кримінальному провадженні, наділений в силу займаної посади певними процесуальними повноваженнями (розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчих та підпорядкованих прокурорів; участь у перегляді судових рішень тощо). Зазначені особи, у випадках передбачених КПК України, наділені процесуальними повноваженнями деяких прокурорів і вправі приймати рішення у кримінальному провадженні, не будучи процесуальними керівниками. (ч. 4–6 ст. 36, ч. 1 ст. 37, ч. 5 ст. 218, ч. 3 ст. 313 КПК). Це свідчить про те, що законодавець наділяючи процесуальними повноваженнями Генерального прокурора України щодо здійснення повідомлення про підозру окремим категоріям осіб, передбачає додаткові гарантії щодо їх притягнення до кримінальної відповідальності і не вимагається при цьому, щоб Генеральний прокурор вносив себе до ЄРДР, ставав процесуальним керівником для того, щоб повідомити про підозру, наприклад, судді.

Таким чином положення ст. 481 КПК України в контексті повідомлення про підозру є фрагментарними, оскільки законодавець не уточнює, хто із суб'єктів кримінального провадження повинен здійснити вручення повідомлення про підозру. Чинна нормативна модель не дає чіткої відповіді на питання про тотожність/не тотожність суб'єктів складання та вручення повідомлення про підозру щодо окремих категорій осіб. Зазначене питання має не тільки теоретичне, а й практичне значення, оскільки порушення процесуального порядку повідомлення про підозру може мати наслідком оспоруваність допустимості доказів, отриманих при проведенні процесуальних дій за участі підозрюваного. Вважаємо, що при чинній моделі нормативної регламентації цього питання, враховуючи розмежування законодавцем формулювань «складання» та «вручення» повідомлення про підозру у главі 22 КПК України, а також те, що у ст. 481 КПК України вжито формулювання «письмове повідомлення про підозру здійснюється», а також те, що повідомлення про підозру є комплексом процесуальних дій, і без вручення, крім випадків, передбачених ст. 42 КПК України, не має юридичної сили, можна зробити висновок, що суб'єкти складання та вручення повідомлення про підозру для окремих категорій осіб є тотожними.

КОНСТИТУЦІАЛІЗМ І ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Протягом 20 років дії Конституції України, найбільшою і реальною загрозою для нашої країни була і є на сьогодні – утрата Української державності.

Новітня історія наглядно показує, що розпад державності практично завжди поєднаний з актами масового порушення прав і свобод громадян, а інколи геноцидом відносно жителів країни та зовнішні загрози збоку сусідніх держав. Як же можна запобігти розпаду суверенної держави, реально захистити державний суверенітет від сепаратизму і зберегти територіальну цілісність?

Найважливішу роль у нашому випадку можуть зіграти норми міжнародного права, які були сформовані в процесі взаємодії міжнародного і внутрішнього державного права. Подолати негативні наслідки розпаду держави може допомогти міжнародний регламент щодо виходу тієї або іншої національно-територіальної одиниці із складу суверенної держави. Без такого регламенту світове співтовариство кожного разу буде поставати перед тяжкою дилемою: як визнати ту чи іншу подію – як наслідок національно-визвольного руху або як прояв сепаратизму радикально налаштованої частини населення того чи іншого регіону. Формула такого регламенту повинна формуватися лише на визнанні принципів суверенітету, які закладені в Конституції суверенної держави. Тобто всі сторони національно-політичного протиборства повинні відмовитись від вибухів, вбивств захвату адміністративних будівель органів державної влади та заложників і взяти на озброєння звернення до міжнародно-правових процедур, котрі уже давно напрацьовані міжнародною спільнотою.

Мабуть, досить складніше зробити висновок: чи існує в нашій країні конституціоналізм, адже усім зрозуміло, що Конституція у нас є, а конституціоналізму – немає. Якщо Українську Конституцію розглядати як суму найкращих ідей, покладених текстуально на папір, то конституціоналізм це дещо більше, це реальне життя Конституції, реальність, яка може бути не найкращою. Конституціоналізм нерозривно пов'язаний з народженою

ним же політичною системою і лише такий взаємозв'язок може дозволити вести мову про практичну складову демократії по-українськи.

Демократичним Конституціям неприйнятні прямі ідеологічні позиції, а тому вони не нав'язують громадянам держави будь-якого суспільного устрою із впливаючими звідси цивільними правами та обов'язками. Інша справа, що закладена в Конституції концепція пріоритету прав і свобод громадян нерозривно пов'язана із ліберастичним підходом до організації суспільного життя.

Демократична держава одночасно являється правовою, адже тяжко уявити собі одне у відриві від іншого. Поняття правової держави піддавалося серйозному дослідженню в науці і навіть було запроваджено в масову свідомість людей. Але його зв'язок з політичним режимом досить часто ігнорується, хоча він досить не однозначний. Зрозуміло, що не може бути мови про сумісність правової держави з тоталітарним політичним режимом, хоча усі такі режими завжди грали в «конституційну законність». Головне в правовій державі – формальна рівність громадян держави і не допущення свавілля влади, яка досягається за допомогою інститутів самої держави (законами, судами, правоохоронними органами, але чи не більш важливою і ефективною гарантією виступають суспільна думка і активність інститутів громадського суспільства).

Розділ II Конституції України «права і свободи людини і громадянина» – є майже бездонним, або у великому випадку не викликає серйозної критики з боку найбільш радикально налаштованих прибічників конституційних перетворень, за виключенням можливих сепаратистів. На наш погляд, модернізацією цього розділу Конституції України може постати її змістовне збагачення і подальша гуманізація правового статусу людини і громадянина, посилення гарантій реалізації рівномірних прав і свобод.

У цьому зв'язку необхідно включити до вказаного розділу ряд додаткових, нових прав і свобод, що виникають з ратифікованих останнім часом Україною міжнародно-правових актів, зокрема Європейської соціальної хартії, рамкової конвенції про захист прав соціальних меншин. Мабуть враховуючи значну кількість щорічних звернень громадян України до Європейського суду справ людини та інших міжнародних судових інстанцій, постає також нагальна потреба закріплення відповідного права громадян в Конституції України.

Перекоаний, що певної реконструкції підлягає і ст. 22 Конституції, яка при прийнятті нових законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. До цієї статті, крім Законів необхідно включити також доповнення щодо «...інших нормативно-правових актів». Вказану статтю слід доповнити і положенням про те, що будь-

яке законодавче звуження прав і свобод громадян України має відповідати міжнародним договорам України.

Конституція України – дитя боротьби, продукт компромісу, в ній завжди щось та когось не влаштовує. Але в ній в основному закладені не вузькогосподарські інтереси окремих політичних сил, а загальні правила для усього суспільства. Усвідомлення цієї досить простої істини, як і необхідності підпорядкування будь яких політичних інтересів конституціоналізму – лише це зможе зробити нашу політичну систему стабільною та раціональною.

УДК 343.9.347.725

Дацюк В. Б.,

канд. юрид. наук, старший викладач,

Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРПОРАТИВНОМУ ШАНТАЖУ В УКРАЇНІ

Порівняно новим явищем у світовій практиці корпоративних конфліктів став грінмейл або корпоративний шантаж, метою якого, на відміну від рейдерства, є не захоплення підприємства, а отримання надприбутку за допомогою спекуляцій чи зловживання своїми правами акціонера. Цієї мети досягають шляхом спекулятивного перепродажу належних акціонеру акцій за значно завищеною ціною тій самій компанії. Методи корпоративного шантажу різні – від блокування роботи підприємства до створення загрози його поглинення. Сучасні дослідники стверджують, що корпоративний шантаж поступово укорінюється і у вітчизняній практиці корпоративних конфліктів.

Типова тактика грінмейлера виглядає таким чином: 1) набуття потенційним грінмейлером корпоративних прав АТ шляхом купівлі пакету акцій компанії (чим більший пакет, тим більше можливостей); 2) збір інформації про АТ (найбільш цінною є інформація про порушення законодавства, вчинені корпорацією та її посадовими особами); 3) вивчення сильних та слабких сторін фінансового та юридичного становища корпорації; 4) подача численних скарг і заяв до АТ та контролюючих органів, ініціювання проведення перевірок фінансово-господарської діяльності компанії всіма можливими державними органами, організація судових процесів тощо; 5) висунення вимог грінмейлера, звернених до менеджменту корпорації або її великих акціонерів.

З точки зору кримінального законодавства у діях осіб, які займаються корпоративним шантажем, можуть міститися ознаки, як мінімум, двох складів злочинів: вимагання (ст. 189 КК) та протидія законній господарській діяльності (ст. 206 КК). Однак обов'язковою умовою застосування статей 189 та 206 КК є наявність факту погроз насильства над потерпілим або близькими йому особами, погроз пошкодження або знищення майна. Як правило, грінмейлер не тільки не погрожує, але й сам нічого не вимагає, очікуючи доки представники компанії-жертви (менеджмент, мажоритарні акціонери) самі вийдуть на зв'язок з ним, пропонуючи викупити пакет акцій на умовах, які будуть йому вигідні. До того ж у випадку кваліфікації за ст. 206 КК необхідно довести: 1) безпідставність ініційованих грінмейлером перевірок та судових процесів; 2) зв'язок між такими діями грінмейлера та блокуванням нормальної господарської діяльності корпорації. У випадку, якщо блокування роботи підприємства було спричинене формально законними (не скасованими у встановленому законом порядку) рішеннями контролюючих та судових органів, то притягнути грінмейлера до відповідальності практично неможливо. Адже спершу самій корпорації слід довести незаконність таких рішень, а вже потім ініціювати відкриття кримінального провадження за цими фактами (у такому випадку посадові особи контролюючих органів та судді повинні також нести кримінальну відповідальність як співучасники корпоративного шантажу).

У зв'язку із складністю протидії корпоративному шантажу наявними кримінально-правовими засобами, в літературі виникла пропозиція доповнити КК спеціальною нормою про відповідальність за зловживання корпоративними правами. В ході проведеного нами опитування 252 респондентів з числа юристів-практиків та науковців криміналізацію корпоративного шантажу за допомогою спеціальної норми КК підтримали 66 % респондентів (у т. ч. 90 % працівників судових органів; 61 % працівників правоохоронних органів; 50 % адвокатів та приватних юристів). Вважаємо, що ця пропозиція є вартою уваги, однак з метою попередження криміналізаційної надмірності її слід розглядати у комплексі з іншими (організаційними, інституційними, функціональними) заходами запобігання цьому криміногенному явищу.

Зокрема варто врахувати, що корпоративний шантаж з одного боку став відповіддю міноритарних власників корпоративних прав, які незадоволені своїм становищем, а з другого – результатом прогалин в законодавстві, які дозволяють учасникам (акціонерам) корпорацій зловживати своїми правами з метою незаконного збагачення. Тобто перша проблема пов'язана з порушенням принципу соціальної справедливості у питаннях розподілу прибутку корпорації та виплати дивідендів,

нехтування інтересами міноритаріїв у процесі корпоративного управління тощо. Друга проблема зумовлена недоліками правового регулювання корпоративних відносин та відсутністю в законодавстві реальних механізмів протидії зловживанню корпоративними правами. Відтак слушною є пропозиція низки авторів (М. А. Колесніка, М. І. Мельника, О. А. Туєва та ін.) щодо необхідності на законодавчому рівні максимально унеможливити зловживання корпоративними правами шляхом передбачення відповідних запобіжників у цивільному та господарському законодавстві.

Крім того в аспекті попередження корпоративного шантажу також слід звернутися до досвіду зарубіжних країн, де ефективним засобом у цьому питанні стало встановлення високих відсоткових ставок на сумнівні доходи грінмейлерів, одержані внаслідок продажу акцій за ціною, що значно перевищує ринкову. Зокрема «родоначальник» корпоративного шантажу Кеннет Дарт відмовився від застосування своїх схем у США, коли там ввели податок у розмірі 80 % на отримані від грінмейлу доходи. Вважаємо, що відповідні зміни слід внести і у вітчизняне податкове законодавство.

УДК 342

Кириченко А. А.,

канд. юрид. наук, професор,

Николаевский национальный университет
им. В. А. Сухолинского, г. Николаев, Украина

Тунтула А. С.,

канд. юрид. наук, доцент,

ЧНУ им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ПРЕДЕЛЫ ПРАВОМЕРНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ КОНКУРЕНТНОГО ПРАВОВОГО СТАТУСА СОЦИОСУБЪЕКТОВ

Новую доктрину пределов правомерной реализации конкурентного правового статуса различных социосубъектов и систему иных новых доктрин и концепций правового статуса социосубъектов авторы и другие представители научной школы юриспруденции профессора Аланкира предлагают положить в основу перспективного Конституционного кодекса Украины в следующей редакции:

I. «Социосубъектами в контексте реализации их правового статуса являются физические лица, юридические лица, государство как суммативное образование физических и юридических лиц и межгосударственные учреждения как суммативные образования физических и юридических лиц различных государств».

II. «Правовой статус социосубъектов состоит из таких базисных категорий, как: 1. Право – возможность воспользоваться определенным положительным результатом общественного развития, а отрицательным результатом общественного развития – только при наличии Национальной программы по его искоренению либо, если этого достичь нельзя, максимально возможной его минимизации. 2. Свобода – такая же возможность, но с дополнительным акцентом внимания на ее альтернативности и беспрепятственности. 3. Обязанность – установленное государством правило поведения, полнота и точность исполнения которого поддерживается государственным принуждением. 4. Интерес – возможность использовать право, свободу и/или обязанность иного социосубъекта в своих целях».

III. «Каждое лицо обязано предотвратить или пресечь любое правонарушение, в том числе и криминальное, если при этом ему не может быть причинен существенный и более вред, а должностное лицо антиделиктных органов обязано предупреждать и/или пресекать такие правонарушения в любой ситуации, за исключением очевидного достижения данной цели лишь ценой его жизни».

IV. «Правомерность реализации правового статуса определенного социосубъекта заканчивается там, где начинается нарушение любой из базисных составляющих категорий (права, свободы, обязанности, интереса) правового статуса другого социосубъекта, когда правотворческие государственные органы обязаны избегать и искоренять конкуренцию правовых статусов различных социосубъектов, а там где это невозможно, допускать только кратковременную конкуренцию их правовых статусов, в которой должен уступать тот социосубъект, который, исходя из общечеловеческих ценностей и принципа справедливости, имеет более низкий уровень мотивации к такой реализации, а при равенстве этих уровней – тот социосубъект, реализация правового статуса которого в условиях конкуренции начинается либо должна начаться позже».

V. «Базисную обязанность государства и основную направленность деятельности государственных органов составляют: 1. Познание природного (основанного на общечеловеческих ценностях и принципе справедливости) правового статуса (прав, свобод, обязанностей, интересов) социосубъектов (физических или юридических лиц либо государства или межгосударственного образования). 2. Правовое признание

этого правового статуса социосубъектов (преобразование природных прав, свобод, обязанностей и интересов социосубъектов в субъективный правовой статус физических, юридических лиц, государства, межгосударственного образования). 3. Обеспечение реализации названного правового статуса указанных социосубъектов. 4. Наиболее полное оперативное, а при невозможности иное восстановление права, свободы, обязанности и/или интереса потерпевшего социосубъекта посредством: 4.1. Возмещения физического, материального и/или первичного и вторичного морального ущерба. 4.2. Иного восстановления нарушенного правового статуса социосубъекта».

VI. «Первая ступень абсолютной недопустимости ухудшения правового статуса социосубъектов проявляется в том, что общественное развитие и, как следствие, его правовое регулирование, может осуществляться только в направлении улучшения правового статуса физических и/или юридических лиц, а потому не может приниматься новый правовой акт или вноситься изменения в действующий правовой акт, которые ухудшают содержание и объем правового статуса указанных разновидностей социосубъектов».

VII. «Сущность второй ступени относительной недопустимости ухудшения правового статуса социосубъектов состоит в том, что новые правовые акты и внесенные изменения в существующие правовые акты не имеют обратной силы, то есть не распространяются на те правоотношения, которые начались до вступления данного правового акта в силу, кроме правовых актов, улучшающих правовой статус физического и/или юридического лица».

УДК 343.1

Коваль А. А.,
канд. юрид. наук, доцент кафедры,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРИНЦИПІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Визначивши асоціацію до Європейського союзу метою державної політики, а утвердження прав людини – головним обов'язком держави, Україна взяла на себе зобов'язання привести національне законодавство до європейських стандартів. На заваді стоять корупція, неефективна

система державного управління, економічна криза, високий рівень злочинності та інші проблеми. У зв'язку з цим надзвичайного значення набуває приведення на якісно новий рівень діяльності судів, прокуратури, поліції як органів, що своїм безпосереднім завданням мають охорону, захист, відновлення та реалізацію прав людини й реформування їх відповідно до європейських стандартів та цінностей щодо прав людини. Проте аналіз чинного законодавства, зокрема Кримінального процесуального кодексу, свідчить про те, що окремі його норми не відповідають не тільки Конституції України, а й практиці Європейського суду з прав людини.

Так, Законом України від 07.10.2014 № 1689-VII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» передбачаються деякі особливості кримінального провадження по вказаних видах злочинів. Відповідно до ч. 5 ст. 176 КПК України (далі – КПК) запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114–1, 258–258–5, 260, 261 КК України. Відповідно до ч. 1 ст. 183 КПК тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти ризикам, передбачених статтею 177 КПК, крім випадків передбачених ч. 5 ст. 176 КПК. Таким чином, у прокурорів та суддів зникла необхідність взагалі оцінювати ризики, зазначені у ст. 177 КПК, а також враховувати обставини, закріплені ст. 178 КПК (вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого; міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців; наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання; репутацію підозрюваного, обвинуваченого; майновий стан підозрюваного, обвинуваченого; наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого тощо).

У зв'язку з цим на практиці є непоодинокими випадки, коли заарештованими виявляються особи з тяжкими хворобами, жінки, які мають на утриманні малолітніх дітей, люди похилого віку тощо. Крім того, на жаль, слідчі, зловживаючи повноваженнями та застосовуючи норму, передбачену ч. 5 ст. 176 КПК, з метою впливу на підозрюваного, інкримінують йому ще й одну з вище зазначених статей Кримінального

кодексу України, щоб у суду не було альтернативи в обранні іншого запобіжного заходу.

Крім того, конструкція ч. 1 ст. 183 КПК побудована таким чином, що дозволяє судам та прокурорам не обґрунтовувати наявність ризиків та підозри у випадках, передбачених ч. 5 ст. 176 (щодо осіб, які підозрюються за ст. 109–114–1, 258–258–5, 260, 261 КК України. Таким чином, в супереч презумпції невинуватості, «тягар» доводить винуватість перекладається зі сторони обвинувачення на сторону захисту і трансформується в «тягар» доведення нею своєї невинуватості.

Вважаємо, що такий стан речей не може існувати у правовій державі. Означені норми КПК суперечать цілій низці конституційних норм. Зокрема, ст. 8 Конституції України, відповідно до якої в Україні визнається і діє верховенство права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй. Також статті 21, якою встановлено, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності і правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Згідно ст. 24 Конституції України громадяни мають рівні права і свободи та є рівними перед законом. Крім того, згідно статті 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено *в законному порядку* і встановлено обвинувальним вироком суду.

Таким чином, категорія осіб, передбачена ч. 5 ст. 176 КПК, ставиться в нерівні умови, порівняно з іншими особами та, всупереч принципу презумпції невинуватості, суд позбавляється обов'язку мотивувати своє рішення щодо застосування взяття під варту в частині наявності ризиків та обґрунтованості підозри. В умовах наближення законодавства України до європейських стандартів це є неприпустимим! Приведення національного законодавства у відповідність з євро стандартами є необхідною умовою повноправного членства України у Європейському Союзі. А також гарантією успішної побудови правової держави на основі якісно нової системи судових та правоохоронних органів.

Козерацька О. С.,
старший викладач,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна,

СТАН І СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА

Травматизм на виробництві є важливою, але недостатньо усвідомленою проблемою нашого суспільства, для розв'язання якої потрібні систематичні та всебічні зусилля. За офіційними даними, у середньому щороку на виробництві гинуть 400 осіб і 5 тис. травмуються, зокрема більш ніж 1 тис. жінок. Приблизно 500 працівників стають інвалідами.

Показово, що співвідношення показників загального травматизму і травматизму зі смертельними наслідками в Україні не відповідає закономірностям, що є у світі. Частота випадків смертельного травматизму в Україні вища і становить майже 7 % від загальної кількості травмованих, водночас як у країнах Заходу вона дорівнює 0,08–0,12 %. Це можна пояснити низкою об'єктивних і суб'єктивних факторів глибинної властивості, зокрема, неминучого посилення соціальної дезорганізації в перехідному періоді, характерних для нього кризових явищ в економіці, політичній, соціальній і духовній сферах, цьому значною мірою сприяли серйозні прорахунки в кримінальній політиці, а головне – втрата державою та суспільством позицій в справі запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням.

Основним завданням у боротьбі з виробничим травматизмом є попередження нещасних випадків та збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності. Одним із засобів вирішення цієї задачі є система правового регулювання охорони праці, забезпечена ефективним механізмом виконання встановлених вимог.

Досліджуючи об'єкти попередження злочинів проти безпеки виробництва, можна зробити один незаперечний висновок: поле попереджувальної діяльності настільки широко, що воно не може бути освоєно кимось одним, будь-якою єдиною, найпотужнішою державною чи громадською, або суспільно-державною структурою. Множинність об'єктів запобіжного впливу, їх як кількісна, так і якісна різноманітність обумовлюють нагальну необхідність здійснення попереджувальної діяльності узгодженими зусиллями величезної кількості суб'єктів, що розрізняються за статусом, функціями та компетенції, змістом, формою, методами роботи, результатами, що досягаються і за іншими ознаками.

Розгляд питань попередження злочинів проти безпеки виробництва стосовно специфіки діяльності відповідних суб'єктів – одне з найважливіших завдань і складових частин вчення про попередження злочинності. У цій своїй суб'єктній частині воно дозволяє зробити наочними, максимально конкретними, цілеспрямованими і адресними наукові рекомендації, що стосуються правового регулювання, організації, тактики і методики, інших аспектів суб'єктно певної діяльності щодо попередження злочинів проти безпеки виробництва шляхом їх профілактики, запобігання і припинення. Велике значення має розробка проблем попередження злочинів не «взагалі», а стосовно до конкретних суб'єктів соціальної практики для навчання, професійної підготовки, підвищення кваліфікації фахівців різного профілю (не тільки юристів, але і посадових осіб органів державного управління охороною праці, органів державного нагляду за охороною праці, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування, профспілок, роботодавців, працівників тощо).

У рамках кримінологічного вчення про попередження злочинності суб'єкти попереджувальної діяльності в сфері безпеки та гігієни праці, при всіх розбіжностях в їх статусі, компетенції, повноваженнях, формах і методах роботи, розглядаються в певній єдності, як певна цілісність, система. І це закономірно, оскільки вони системно пов'язані в реальному житті, в повсякденній соціальній практиці. Їх об'єднують: загальна мета і сукупність підцілей, взаємозв'язок нормативно закріплених функцій, правова та інформаційно-аналітична база, цілеспрямоване керівництво, координація та планування.

Разом з тим необхідно підкреслити, що це єдність у відмінностях, бо кожен суб'єкт запобігання злочинам проти безпеки виробництва має свою нішу – конкретні завдання, специфічні об'єкти і сфери, властиві йому форми і методи діяльності тощо.

У підсумку слід зазначити, що попередження злочинів проти безпеки виробництва, за самою своєю природою, має базуватися на міцному правовому фундаменті. Протидія злочинності, включаючи її превентивну функцію, не може здійснюватися поза правовим простором у найширшому сенсі цього слова, маючи на увазі, що і загальносоціальні заходи прямо або побічно, завжди в тій чи іншій мірі опосередковані і «оформлені» правом, його нормами та інститутами. Тільки системні реформи чинного законодавства, на підставі фундаментальних та прикладних наукових досліджень з проблем охорони праці, ідентифікації професійної небезпечності, основоположних принципів кримінологічної науки та практики, з урахуванням міжнародного досвіду та прийнятих Україною зобов'язань у межах Угоди про асоціацію між Украї-

ною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, можуть забезпечити ефективну протидію злочинності, включаючи її превентивну функцію.

УДК 351.77

Колодочка О. Є.,
завідувач кабінету кафедри конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна,
аспірант кафедри, Запорізький Національний університет,
м. Запоріжжя, Україна

МЕДИЧНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Суспільні відносини в сфері охорони здоров'я, крім Конституції України, регулюються Основами законодавства України про охорону здоров'я, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Кримінальним кодексом України та іншими законодавчими актами. На сьогодні існує більше 7,5 тис. нормативних документів, що безпосередньо чи опосередковано стосуються питань охорони здоров'я. Правові акти, що регламентують охорону здоров'я громадян, приймаються безсистемно, хаотично, немає єдності в підходах до законодавчого забезпечення конституційного права на охорону здоров'я, у правотворчому процесі законодавці керуються кон'юнктурними міркуваннями і приватними інтересами, але не потребами і реаліями сьогодення. Ці обставини зумовлюють необхідність системного підходу до вдосконалення законодавчої бази охорони здоров'я та систематизації існуючого нормативно-правового базису.

Найбільш перспективний шлях систематизації законодавства – створення Медичного кодексу України, оскільки кодифікація, як найбільш досконала й складна систематизація НПА, спрямована на докорінне якісне впорядкування законодавства, забезпечення його узгодженості й компактності.

Зазвичай процес кодифікації діючого законодавства відбувається декілька років. Законодавство про охорону здоров'я багатьох розвинутих країн (Франція, США, Італія, Іспанія та ін.) включає Медичні ко-

декси, норми яких регулюють відносини медичних працівників з пацієнтами, їх родичами, законними представниками, а також професійні відносини медиків між собою, відносини з адміністрацією закладів охорони здоров'я та органами державної влади і органами місцевого самоврядування.

В Україні проблема формування медичного права і прийняття Медичного кодексу України набуває все більшого резонансу. Як відзначає Н. Болотіна, наразі назріла об'єктивна необхідність для підготовки єдиного законодавчого акта, який би комплексно врегулював усю сферу відносин, які є предметом медичного права. Таким законом міг би бути Медичний кодекс України, який би став формою (джерелом) для таких правових інститутів: медико-санітарна допомога, медична допомога матері і дитині та планування сім'ї, правовий статус пацієнта, етико-правовий статус медичного працівника, медична експертиза, забезпечення громадян лікарськими і протезними засобами, медико-дослідницьке право.

Академік С. Корсаков говорить про те, що практика проведення судово-медичних експертиз з кримінальних і цивільних справ свідчить про нагальну необхідність якнайскорішого створення Медичного кодексу, який повинен стати основою медичного права. У цьому документі повинні бути чітко визначені межі компетенції медицини з охорони здоров'я людини – лікувально-діагностичні, медико-профілактичні, фармацевтичні її аспекти. У документі повинні бути подані основні юридичні поняття, котрі на сьогодні широко застосовуються, але по-різному трактуються, а саме: лікарське і медичне втручання, єдині принципи ведення медичної документації, права і обов'язки посадових осіб тощо. Окрім цього, цей акт має містити порядок і процедуру розгляду конфліктних ситуацій між адміністрацією та етичними комітетами, а також у цивільному суді, порядок отримання добровільної згоди пацієнта і форму її закріплення в медичних документах та інше.

Важливою умовою для формування медичного права, на думку С. Шишкова, є систематизація численних медичних законів шляхом прийняття кодифікованого законодавства, тобто Медичного кодексу.

Отже, Медичний кодекс – це дороговказ для медичних працівників, пацієнтів і правників. По-перше, він буде гарантією для пацієнтів, оскільки у разі порушення медиками правових норм, що забезпечують їх права у сфері охорони здоров'я, пацієнти отримають належний захист, по-друге, цей акт – захист для медичних працівників, оскільки у ньому буде закріплено юридичні основи діяльності медиків, які повинні ці знання при потребі застосовувати на практиці, по-третє, даний

нормативний документ буде «надійним помічником» для юристів при вирішенні «медичних справ».

І в кінцевому підсумку було б доцільно погодитись із видатним вченим Ю. М. Тодикою, який зазначав, що існування галузі права неможливе без чіткого окреслення її предмету. На нашу думку, неможливо розглядати існування медичного права як галузевої науки без запровадження медичного страхування і систематизації законодавства у медичній сфері (Медичний кодекс). На нашу думку на сьогоднішній день галузь медичного права знаходиться на початку свого становлення і регулюється, в основному, нормами адміністративного права.

УДК 343.1+343.98]:623.442.6

Коновалов В. В.,
старший викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КРИМНАЛЬНО-ПРАВОВА І КРИМІНАЛІСТИЧНА ОЦІНКА ПЕРЕРОБЛЕНОЇ ГЛАДКОСТВОЛЬНОЇ МИСЛИВСЬКОЇ ЗБРОЇ (ОБРІЗІВ)

Злочини, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, завжди становили підвищену суспільну небезпеку. В умовах ведення воєнних дій на території України значних розмірів набув неконтрольований обіг зброї. Наслідком цього стало різке збільшення злочинів із використанням зброї.

Серед злочинних посягань, що мають спільний родовий об'єкт – відносини з приводу особливого порядку придбання, носіння, зберігання, поводження з предметами, що становлять підвищену небезпеку для людей – вогнепальна зброя займає особливе місце. Це пов'язано з тим, що вона є найбільш поширеною серед таких предметів і, особливо в умовах воєнних дій, є легко доступною.

Кримінальну відповідальність за протиправне поводження зі зброєю передбачено статтями 362, 363, 363-1, 364 Кримінального кодексу України (далі КК). Законодавець неодноразово вносив зміни щодо визначення складів злочинів з незаконного поводження зі зброєю. Так у статті 363-1 КК новим складом злочину законодавець визнав переробку вогнепальної зброї.

Вогнепальною визнається зброя, яка призначена для ураження живої цілі снарядом (кулею), що приводиться в рух силою тиску газів при

згоранні пороху (вибуху). Для визнання предмета вогнепальною зброєю, необхідно як мінімум наявність: 1 – ствола під певний патрон; 2 – механізму запирання каналу ствола; 3 – механізму запалювання ініціюючого складу згораючої речовини (пороху) патрона; 4 – рамки для забезпечення взаємодії цих деталей і механізмів.

Гладкоствольна мисливська зброя також являється вогнепальною зброєю, проте її викрадення, привласнення, вимагання за ст. 362 КК, носіння, зберігання, передача чи збут за ст. 363 КК не утворює складів злочину. Окремого дослідження потребують так звані обрізи мисливських гладкоствольних рушниць. Обріз – це вкорочені нарізні гвинтівки, автомати, пістолети, револьвери, нарізні і гладкоствольні мисливські рушниця будь-якого калібру, як заводського, так і кустарного чи саморобного виготовлення.

У середині двадцятого століття в кримінально-правовій і криміналістичній літературі велась дискусія про те, чи потрібно встановлювати кримінальну відповідальність за незаконне поводження з обрізами. Існувала точка зору, що, оскільки гладкоствольні мисливські рушниця не вилучені із цивільного обігу, то і вирішувати вкорочувати свою рушницю чи ні – особиста справа кожного власника зброї. На цій підставі деякі юристи стверджували, що виготовлення, зберігання, носіння і збут обрізів мисливських гладкоствольних рушниць не повинно бути кримінально караним.

Інші вважали, що такі дії повинні каратись в кримінальному порядку, так як обрізи мисливських рушниць, по суті, не являються мисливською зброєю.

Судова практика пішла шляхом визнання кримінально караними виготовлення, носіння, зберігання обрізів – гладкоствольних мисливських рушниць з укороченими стволом (стволами) і прикладом.

У науково-дослідних інститутах судових експертиз та інших криміналістичних установах досліджувались технічні та балістичні властивості обрізів мисливських рушниць. При цьому результати проведених досліджень свідчили, що обрізами визнавались мисливські гладкоствольні рушниця з укороченими стволом (стволами в двуствольних рушницях) і прикладом. В залежності від величини укорочення ствола пропонувалось або визнавати гладкоствольну мисливську рушницю обрізом, або ні. Відповідно до цього повинна була наступати кримінальна відповідальність, або ні.

На дослідження в криміналістичний підрозділ УМВС в Миколаївській області надійшла одноствольна мисливська рушниця моделі ЗК 16-го калібру в якій була укорочена тільки частина приклада, ствол був пофарбований білою фарбою, а ложа обмотана білим папером.

Висновком судово-балістичної експертизи даний об'єкт був визнаний обрізом гладкоствольної мисливської рушниці, що стало підставою для притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка носила даний предмет, що зовні мав вигляд тростини (Рис 1.).

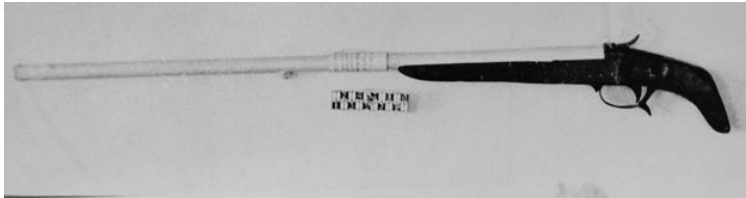

Рис 1. Одноствольна мисливська рушниця з укороченим прикладом замаскована під тростину (обріз)

Дробова гладкоствольна рушниця, як і будь-який інший промисловий виріб, являється закінченим вираженням конструкторської думки і технологічного процесу, направлених на забезпечення визначених вимог, які обумовлені призначенням самого виробу. Гладкоствольні дробові рушниці призначені для використання їх при промисловому чи любительському полюванні або ж при спортивній стендовій стрільбі. При переробці мисливської рушниці (укорочення ствола і приклада, тільки ствола або тільки приклада) балістичні і маневрові якості зброї набувають змін, і сама рушниця припиняє існувати, так як отриманий обріз вже не відповідає вимогам, що висуваються до дробових гладкоствольних рушниць.

Обрізи використовуються не для спортивної стрільби чи полювання, а для вчинення злочинів. Така переробка гладкоствольної мисливської рушниці має за ціль створення нової зброї, яка пристосована спеціально для прихованого носіння з метою зручності при її злочинному використанні і повинна визнаватися кримінально караною.

Кравченко І. А.,
канд. юрид. наук, старший викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Через відсутність єдиного визначення поняття торговельної діяльності його використання в нормативно-правових актах, які приймаються у сфері торгівлі, створює певні труднощі під час визначення кола відносин, які охоплюються поняттям торговельної діяльності.

У юридичній енциклопедії під торгівлею розуміють форму обміну товарів, за якої рух їх зі сфери виробництва до сфери споживання або зміна одного власника товарів іншим відбувається на основі купівлі-продажу. Це є однією з найважливіших галузей народного господарства, що забезпечує економічний зв'язок між виробництвом і споживанням, певними галузями та господарюючими суб'єктами, окремими районами (регіонами) країни та між державами. У широкому розумінні торгівля означає будь-яку опосередковану товарно-грошовими відносинами економічну діяльність, оскільки виробник одночасно постає і продавцем і споживачем.

С. В. Ващенко вважає, що торговельна діяльність як об'єкт адміністративно-правової охорони – це ініціативна та самостійна діяльність юридичних осіб усіх форм власності, громадян України, іноземців та осіб без громадянства, необмежених у правоздатності та дієздатності згідно із законодавством України, які зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності, щодо здійснення угод купівлі та продажу товарів у галузі оптової та роздрібно торгівлі з метою отримання прибутку.

На думку А. Дондик і Н. Дондик, зміст торговельної діяльності полягає у поєднанні сфер оптової, роздрібно та торгово-виробничої (громадського харчування).

У Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування населення визначається, що торговельна діяльність провадиться суб'єктами господарювання у сфері роздрібно та оптової торгівлі, а також ресторанного господарства.

Н. В. Дутова вважає, що торгівля – це галузь економіки, яка обслуговує рух матеріальних благ від виробника до споживача. Учений зазначає, що з юридичної точки зору суть торговельної

діяльності полягає в здійсненні правочинів з оплачуваної передачі товарів від виробника кінцевому споживачеві, інколи прямо, однак у більшості випадків – через організації, що створюються з такою метою, та індивідуальних підприємців, які спеціалізуються на оптовій та роздрібній торгівлі.

Т. І. Ніколаєва визначає, що торгівля – це організований у певній послідовності процес товарно-грошового обміну, що відбувається в часі й просторі та відображає сукупність економічних відносин із приводу обміну продуктами праці й задоволення потреб споживачів у товарах і послугах у тому вигляді, в який час і в такому місці, які відповідають їх вимогам.

Л. В. Нападівська стверджує, що торгівля – це діяльність, пов'язана з продажем товарів виробничо-технічного призначення й товарів народного споживання на підставі різних цивільно-правових договорів, які передбачають передачу прав власності на такі товари, а також допоміжна діяльність, спрямована на забезпечення умов для їх продажу шляхом надання відповідних послуг.

О. П. Віхров вважає, що торговельна діяльність – це ініціативна, самостійна діяльність юридичних осіб і громадян щодо здійснення купівлі та продажу товарів народного споживання з метою отримання прибутку.

У свою чергу, О. В. Буткевич розглядає торговельну діяльність як систематичну господарську діяльність суб'єктів господарювання з реалізації продукції виробничо-технічного призначення й виробів народного споживання, що здійснюється на професійних засадах, у сфері товарного обігу, а також допоміжну діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг із метою досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку або без мети отримання прибутку.

Виходячи з таких позицій, можна виділити два основних підходи до юридичного змісту торговельної діяльності: по-перше, коли до її складу відносять визначене коло форм здійснення торговельної діяльності (як правило, роздрібну торгівлю, оптову торгівлю та ресторанне і готельне господарство); по-друге, коли суб'єкт законотворчості не визначає конкретні елементи її змісту, а окреслює сферу (наприклад, виробничо-торговельна діяльність суб'єктів господарювання з реалізації (продажу) вітчизняних або імпортованих товарів на внутрішньому ринку).

Аналіз зазначених вище підходів до розуміння змісту торговельної діяльності приводить до висновку, що між ними відсутні сутнісні суперечності. У першому випадку вчені зосереджуються на статичі

наявних суспільних відносин у сфері торгівлі та виділяють три її складові – роздрібну торгівлю, оптову торгівлю та готельно-ресторанний бізнес. У другому суб'єкти законотворчої діяльності не зосереджують свою увагу на конкретних наявних сферах і загалом окреслюють межі цього явища.

На наш погляд, наведені підходи доповнюють один одного. Перший виражає статику суспільних відносин у зазначених сфері, другий – динаміку. При цьому в першому випадку можна говорити про вузьке трактування змісту торговельної діяльності, а в другому – про широке.

УДК 343.22/343.9.01

Ландіна А. В.,

канд. юрид. наук, с.н.с. відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України, м. Київ, Україна

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ

Суб'єкт злочину, будучи одним із обов'язкових елементів складу злочину, є ключовою фігурою будь-якого суспільно небезпечного діяння. Адже саме суб'єкт реалізує об'єктивну сторону злочину у виді дії чи бездіяльності (із усіма факультативними ознаками за необхідністю), спрямовує свої злочинні діяння проти охоронюваного кримінальним законодавством об'єкта; від внутрішнього психічного ставлення суб'єкта злочину до вчинюваного діяння залежить, чи буде суспільно небезпечне діяння кваліфіковане як злочин.

У ст. 18 КК України зазначається, що суб'єкт злочину – це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Тобто обов'язковими ознаками суб'єкта злочину є фізичність, осудність, вік і вчинення суспільно небезпечного діяння.

Із усіх вказаних ознак суб'єкта злочину найбільш ємною та такою, що може викликати певні ускладнення при встановленні, є осудність. Осудність, виходячи із положень ст. 19 КК України – це здатність (можливість) особи під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Отже, осудність залежить від певних особливостей самої особи-суб'єкта злочину – фізичних, психологічних та соціальних, – які обумовлюють вольові (усвідомлення сво-

їх діянь) та інтелектуальні (керування своїми діями) здібності особи у певний момент її діяльності. Ці особливості суб'єкта злочину як особистості, які виявилися на момент вчинення ним суспільно небезпечного діяння повинні бути встановлені у кожному конкретному випадку вчинення злочину.

Вивчення психофізіологічних та соціальних характеристик особистості злочинця є предметом вивчення науки кримінології. У межах вивчення особистості злочинця встановлюється ряд характерних особистісних характеристик, які з більшою вірогідністю можуть сформулювати саме таку особистість, яка здатна вчинити злочин.

Особистість формується під впливом внутрішніх (фізіологічних та психологічних) та зовнішніх (соціальних) факторів. Вплив вказаних факторів потрібно обов'язково враховувати у комплексі, оскільки лише у своїй єдності вони здатні сформувати особистість злочинця. Ми вважаємо дещо однобоким підходи щодо вивчення особистості злочинця, які враховують лише фізіологічні, або лише соціальні, або лише психологічні фактори: адже не всі особи, які мають однаковий фізіологічний (психологічний чи соціальний) стан, здатні вчинити злочин.

У особи, здатної вчинити злочин, під впливом вказаних факторів, формується певний комплекс, який отримав назву «комплекс сваволі та ілюзій» (за проф. О. М. Костенком). Під впливом цього комплексу у особи утворюється ілюзія щодо того, що може вчинювати будь-які діяння, не узгоджуючи свої бажання із нормами життя у суспільстві, а воля реалізується у свавільній поведінці, яка протирічить встановленим у суспільстві правилам та нормам. Саме наявність у особи такого комплексу характеризує її як злочинця.

Встановити наявність комплексу сваволі та ілюзій у особи, яка вчинила злочин, можливо лише за допомогою кримінологічної характеристики конкретної особистості з точки зору властивих їй фізіологічних, психологічних та соціальних особливостей. Крім того, встановлення таких особливостей дасть можливість визначити певні спільні риси, які призводять до формування у особи такого комплексу, що у подальшому дозволить виробити комплекс заходів по запобіганню формування «комплексу сваволі та ілюзій».

Враховуюче вказане, кримінологічна характеристика особистості конкретного суб'єкта злочину сприятиме встановленню наявності/відсутності комплексу сваволі та ілюзій у суб'єкта злочину, що сприятиме правильній кваліфікації вчиненого діяння.

Мамчур Л. В.,
канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
Ситцевой В. В.,
представник у справах інтелектуальної
власності (патентний повірений),
Київський інститут інтелектуальної власності ОНЮА,
м. Київ, Україна

ЗМІНА ЮРИДИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПЛАГІАТУ В УМОВАХ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Комунікація є основою будь-якого суспільства. Правова комунікація – основа будь-якої держави. Віртуальна комунікація – ознака сучасного розвиненого суспільства інформаційної доби. Кожний наступний етап розвитку вбирає в себе здобутки попереднього етапу, але і видозмінює, прилаштовує їх під свої потреби. Одним із завдань сучасної держави є забезпечення належного правового поля (і правової комунікації членів громадянського суспільства в рамках цього одноманітного для всіх і чітко визначеного поля) з урахуванням викликів сучасної доби, насамперед появи т. зв. віртуальної реальності.

Прототипи сучасного механізму охорони прав автора почали формуватися в епоху Відродження з його підвищеною увагою до особи і її особистих прав, а їх поява була зумовлена початком книгодрукування з отриманням можливості позначати ім'я автора не на одиничному вручну каліграфічно написаному / переписаному і художньо оформленому (тобто, творчому) екземплярі книги, а на кожному досить доступному видрукованому механічно примірнику твору з багатьох ідентичних в рамках одного тиража. Тиражування забезпечувало сповіщення імені автора твору кінцевим користувачам в процесі його споживання, а авторів вдалих або резонансних творів робило відомими. Таким чином, передача інформації в рамках друкованого твору стала масовою, а комунікація – активнішою і чітко персоналізованою.

У зв'язку із цим, виникла презумпція авторства та сформувалася доктринальна концепція плагіату, який полягає у самовільному присвоєнні собі авторства на твір науки, літератури, мистецтва. Плагіат традиційно трактується як недопустиме порушення насамперед моральних і етичних норм суспільства, і лише в останні 50–70 років у різних країнах він отримав відповідне легальне визначення і був виокремлений у самостійний вид порушення особистого немайнового права

автора на ім'я та законодавчо заборонений, у багатьох країнах – аж під загрозою покарання за скоєння злочину.

Цивільний кодекс України не використовує термін «плагіат», натомість застосовуючи збірне поняття «порушення особистих немайнових прав». Зате стаття 50 Закону «Про авторське право та суміжні права» визначає плагіат як «оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору». За плагіат в Україні передбачено цивільну (ст. 432 ЦК України), адміністративну (ст. 51–2 КпАП України), кримінальну (ст. 176 КК України) відповідальність.

В останню чверть ХХ і особливо на початку ХХІ століття, що була ознаменована появою великої кількості доступних для широких верств населення засобів обчислювальної техніки і створенням цифрових мереж, швидке поширення цифрових технологій і засобів забезпечило формування т. зв. віртуальної реальності – мультиаспектного поняття, що включає в себе особливу сферу персонального розвитку, міжособової комунікації, роботи, відпочинку, інтерактивного колективного спілкування і яка забезпечує глобалізацію світового культурного і комунікаційного простору. Новий розподіл пріоритетів у використанні інтелектуальних і емоційних ресурсів особи означає поступову появу людини сучасної цивілізації із новою, видозміненою формою ментальності, окремою стороною якої є можливість залишитися «непоміченим» у мережі, не оприлюднювати власне справжнє ім'я, використовуючи замість нього вигадане, обране на власний розсуд ім'я – нікнейм, або скорочено нік (фонетична калька з англ. *nickname* – коротке ім'я, що використовується для позначення особи близькими в побуті). Тобто, наяву є чітко виражена деперсоналізація особи, і для встановлення її справжньої персони необхідно зусилля компетентних органів, що застосовують спеціальне програмне забезпечення, яке (не у всіх випадках, звичайно) дозволяє встановити ІР-адресу користувача Інтернету і таким чином у нашому випадку звузити коло можливих претендентів на горде звання плагіатора.

У цифрових мережах стало можливим тиражування твору шляхом поміщення його туди в електронному вигляді, та автоматичним індексуванням цілого ряду пошукових систем для забезпечення пошуку по контексту, а згодом в більшості випадків – необмежене тиражування твору шляхом завантаження його копії у вигляді цілісного файлу або дробленими фрагментами за допомогою спеціальних програм з використанням технології *peer-to-peer* на персональний комп'ютер, а також і інший електронно-цифровий пристрій користувача. В останні кілька років розвиток цифрових мереж забезпечив можливість надання дос-

тупу до примірника твору, розміщеного на віддалених серверних сховищах, що працюють за хмарною технологією, при наявності підключення користувача до Інтернету.

Виникає гострий конфлікт права особи на свободу інформації і суб'єктивних авторських прав іншої особи в процесі цифрової комунікації. Зокрема, цифрова форма твору спрощує внесення несанкціонованих змін до оригіналу, що в контексті теми дослідження означає можливість миттєвої зміни імені автора або копіювання великих шматків вихідного авторського тексту для подальшого їх використання у незмінному вигляді у похідних текстах (копіпаст), і не завжди правила про допустимість відповідного виправданого метою обсягу цитування та про необхідність вказувати факт запозичення і джерело дотримуються користувачем – відбувається акт плагіату. Віртуальність, інтерактивність і деперсоніфікація виступають тут, як взаємопідсилюючі стимули, що є сильною спокусою для особи із нестійкою моральною позицією і низьким ступенем правосвідомості, що в умовах комерціалізації мистецтва і культури, а часто і науки призводить до деградації особистості в угоду низьким матеріальним чи кар'єрним інтересам. Відсутність будь-яких обов'язкових з точки зору закону формальностей щодо виникнення авторських прав у особи-творця ще більше спрощує механізм порушення.

Попри те, що факт плагіату юридично може бути встановлений лише судом, у віртуальному середовищі часто (і в більшості випадків небезпідставно) лунають приватні звинувачення у плагіаті щодо відомих наукових, політичних діячів, інколи обвинувач таким способом забезпечує інтерес до власної персони тощо. З іншого боку, транснаціональний характер можливого порушення практично зводить нанівець можливість для рядового автора відстежувати, фіксувати для отримання доказової бази та переслідувати випадки плагіату його творів.

У ситуації, що склалася, інтернет-спільнота, наукова громадськість вживає заходів саморегулювання щодо встановлення фактів плагіату. Зокрема, розроблена і функціонує низка сайтів, які забезпечують експертизу тексту на плагіат; проте отримані результати дуже неоднозначні і не можуть використовуватися як докази при обґрунтуванні позовних вимог або розслідуванні кримінальної справи; натомість ці результати публікуються в блогах, живих журналах, у соцмережах і забезпечують неабияку «популяризацію» імені як автора, так і плагіатора.

Наявна у авторів можливість захищати свої права в порядку самозахисту або шляхом звернення до нотаріуса на практиці теж ускладнюється відсутністю базових знань, відсутністю чітких положень у підзаконних нормативних актах, що передбачали б процедуру фіксації

факту існування твору у оригінальному /зміненому вигляді у контексті інтернет-сторінки на відповідну дату звернення.

Слід визнати очевидним фактом, що існуюча система захисту автора від порушення його особистих немайнових прав у вигляді плагіату не спрацьовує належним чином у умовах віртуальної реальності. Принаймні чотири ознаки кардинально відрізняють використання твору в віртуальному середовищі від класичного випадку використання; це – можливість спрощеного і безконтрольного мультитиражування цифрового твору без втрати його якості, внесення до такого твору змін в частині імені автора, деперсоналізація порушника, транскордонність порушення.

Необхідною, на наш погляд, є зміна позицій законодавця, насамперед щодо визнання цифрового середовища сферою дії законодавства України в порядку імперативної вказівки закону. В Законі «Про авторське право і суміжні права» слід вказати, що цифрові мережі є сферою дії положень даного Закону, і доповнити ст. 50 п. в) Закону розширеним тлумаченням поняття «плагіат», із деталізацією видів плагіату і сфери його вчинення - за аналогією до тих змін, які нещодавно були запроваджені до ст. 50 п. б) Закону «Про авторське право і суміжні права» стосовно переслідування піратства Законом України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23.03.2017 № 1977–VIII.

Слід у «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України», затв. Наказом Мін'юсту України від 22.02.2012 № 296/5, главу 7 «Засвідчення вірності копій документів і витягів з них, засвідчення справжності підписів на документах» доповнити положенням про порядок засвідчення справжності копії Інтернет-сторінки шляхом проставлення відповідного засвідчувального напису на роздрукованій з допомогою команди «printscreen» текстовій версії сторінки Інтернет-ресурсу, зробленої нотаріусом з комп'ютера, приєднаного до мережі Інтернет, на дату посвідчення, і визнати таку копію належним доказом у цивільному, кримінальному, та адміністративному процесах.

Крім того, зважаючи на появу додаткового, хоч і технічного, учасника у ланцюжку цифрової комунікації Інтернет-користувачів – Інтернет-провайдера, слід передбачити для провайдера обов'язок тимчасово блокувати доступ до спірного контенту при порушенні цивільного, кримінального або провадження у справах про адміністративні правопорушення, та всіляко сприяти у збереженні доказів із встановленням відповідальності за його недотримання, як мінімум у вигляді компенсації збитків, цим завданих, і моральної шкоди.

Пропоновані заходи дозволять забезпечити більшу стабільність охорони і результативність захисту прав автора від плагіату.

Миколенко А. Н.,
канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедры,
Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
г. Одесса, Украина

СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВ ЛИЧНОСТИ ПРИ ПРИМЕНЕНИИ МЕР ПРЕСЕЧЕНИЯ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Проблемы обеспечения и ограничения прав личности в уголовном процессе на стадии досудебного расследования исследовались многими учеными нашей страны, а также учеными ближнего и дальнего зарубежья. Однако современное положение дел в указанной сфере ставит ученых вновь и вновь возвращаться к данной теме. Так, статистические данные показывают, что тенденций к снижению случаев избрания меры пресечения в виде заключения под стражу в последние годы не наблюдается. В 2016 году следственными судьями местных судов было рассмотрено 33,4 тыс. ходатайств о применении меры пресечения в виде содержания под стражей, что на 3,4 % больше по сравнению с 2015 годом (удовлетворено 17,4 тыс. ходатайств или 52 %). Утешительным фактом служит лишь то, что законодатель предусматривает в ч. 7 ст. 194 УПК Украины случаи альтернативного применения к лицу залога либо содержания под стражей, что частично способствует сегодня «разгрузке» следственных изоляторов.

Аргумент о незыблемости прав человека и гражданина, конечно весомый, но ограничение этих прав является неизбежной необходимостью, особенно, в вопросах противодействия преступности. Так, при задержании лица и заключении его под стражу ограничивается личная свобода гражданина, еще не признанного судом виновным. При отстранении обвиняемого от должности – ограничивается право на труд, в частности на выбор профессии и места работы. Накладывая арест на имущество обвиняемого, следователь ограничивает его право, как собственника. При принудительном помещении обвиняемого в медицинское учреждение – ограничивается его личная свобода.

Следует отметить, что любое, в том числе и уголовное процессуальное ограничение прав и свобод осуществляется исключительно в случаях, прямо предусмотренных законом. Например, параграф 2 главы 18 УПК Украины закрепляет условия, порядок и сроки задержания лица без определения следственного судьи, суда. Так, ст. 211 УПК Украины, четко регламентирует, что срок задержания лица без определения следственного судьи, суда не может превышать 72 часов с

момента задержания. Таким образом, подзаконные акты, а тем более не обнародованные или с ограниченным доступом, не только не могут устанавливать каких-либо ограничений прав и свобод человека, но и не могут регулировать основания, условия, порядок, пределы и сроки применения этих ограничений.

Ограничения конституционных прав человека и гражданина всегда носят временный и исключительный характер, а также применяются тогда, когда без такого ограничения не могут быть защищены права и свободы других людей, интересы общества и государства.

Следует обратить внимание на то, что больше всего нарушений прав человека и гражданина допускается правоохранительными органами именно при задержании подозреваемого лица, содержании его в камерах при отделах (управлениях) полиции или в изоляторах временного содержания. Так Украина в 2016 г. заняла восьмое место среди стран-членов Совета Европы по количеству обращений граждан в Европейский суд по правам человека. В целом, по данным председателя ВСУ Ярослава Романюка, за прошлый год количество обращений граждан Украины в ЕСПЧ по сравнению с 2015 годом выросло примерно на 30 %. В 2016 году ЕСПЧ принял 73 решения по обращениям граждан против государства Украина, из которых 27 – по поводу нарушения права на свободу и личную неприкосновенность, то есть неправомерное, по мнению заявителей, избрание отечественными судами мер пресечения.

Подводя итог сказанному, следует отметить, что любое ограничение прав личности имеет место в уголовном производстве:

Во-первых, при наличии закона, который обосновывает необходимость применения меры, ограничивающей права и свободы человека, порядок, условия и сроки (в нашем случае это УПК Украины);

Во-вторых, при наличии легитимной цели, которая обуславливает *полезность и необходимость для всего общества* применения меры, ограничивающей права и свободы отдельного гражданина (в нашем случае – это обеспечение выполнения подозреваемым, обвиняемым возложенных на него процессуальных обязанностей, а также предотвращение попыток скрыться от органов досудебного расследования или суда).

Нарожна О. В.,
старший викладач,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

ДО ПИТАННЯ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ НА ВІДКРИТІЙ МІСЦЕВОСТІ

Організаційно-тактичні особливості огляду ділянок місцевості, які є місцем події, зумовлені насамперед специфічними цілями його проведення. Серед них можуть бути: вивчення особи потерпілих, підозрюваних, обвинувачуваних; ознайомлення з умовами повністю або частково знищеної обстановки місця події; дослідження і фіксація умов, в яких за отриманою інформацією передбачається вчинення злочину.

До виїзду до місця проведення огляду слід чітко визначити його цілі і завдання. У деяких ситуаціях для цього необхідне отримання додаткової інформації про умови обстановки, що підлягає дослідженню, окремих риси осіб (суб'єктів), що цікавлять слідство. При підготовці до огляду з метою більш глибокого вивчення особи збираються відомості про місце підготовлюваної слідчої дії, про звички, захоплення досліджуваного суб'єкта, про його стосунки з особами, що проживають, працюють, бувають на територіях, які підлягають огляду.

Суть огляду полягає в безпосередньому сприйнятті слідчим обстановки місця події, вивчення та дослідження матеріальних джерел доказової інформації. Слідчий особисто повинен переконатися в наявності матеріальних джерел, їх ознаках та властивостях, зафіксованих у протоколі огляду.

Перед оглядом ділянок, аналогічних місцю події, рекомендується витребувати відповідну проектну документацію, плани і креслення територій, приміщень, які готуються до огляду, схеми розташування в них засобів електрогазопостачання, вентиляції тощо. Про внесені зміни допитуються свідки, у деяких ситуаціях проводиться допит на місці з метою їх перевірки.

Підготовка до огляду з метою встановлення незмінності умов обстановки може включати в себе проведення оперативно-розшукових заходів, допит свідків для визначення часу, коли в інтересах слідства місці буває менша або більша кількість людей, які до нього прилягають об'єкти, що розташоване на ділянках, які підлягають обстеженню. Вивчається також відповідна документація.

Для огляду обирається час, найбільш сприятливий для досягнення поставлених цілей і завдань. Огляд рекомендується починати в той час, коли на обстежуваному об'єкті відсутні особи, які можуть протидіяти розслідуванню. Слід заздалегідь розрахувати приблизну тривалість огляду, з тим щоб не довелося передчасно припиняти його через настання нічного часу або закінчення роботи установи, підприємства.

Після прибуття до місця огляду слід насамперед оцінити повноту і ефективність вже виконаних дій. При виявленні недоліків у підготовці до виїзду вживаються заходи щодо їх усунення. Зокрема, можуть бути викликані додаткові учасники та запитані додаткові технічні засоби. Всім присутнім та учасникам роз'яснюються порядок проведення огляду, їх права та обов'язки.

На стадії загального огляду ділянок місцевості, що не є місцем події, слідчий спочатку вивчає обстановку, яка підлягає обстеженню, перевіряє, наскільки його уявлення відповідають дійсності. На цій же стадії з урахуванням більш повних даних про структуру обстежуваних територій та поставлених завдань визначаються межі огляду. Спрямованість пошуків в ході подібних оглядів залежить від характеру розслідуваного злочину і передбачуваних дій особи. Правильно зазначає В. Ю. Шепітько, вказуючи, що в криміналістичній літературі запропоновані переліки типових ознак, які характеризують ті чи інші способи злочинів. Такі ознаки можуть бути використані при огляді місця події як типові аналоги.

Наприклад, при розслідуванні незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, такі огляди проводяться для підтвердження кваліфікації дій злочинців, визначаються межі об'єктів, що визнані такими (об'єктами археологічної спадщини) та способи проникнення до них, особливо якщо вони розташовані на заповідній території тощо. З цією метою оглядаються відкриті ділянки місцевості, включаючи комплекси археологічних пошукових робіт або законсервовані ділянки такої роботи. Для визначення вартості виявлених предметів потрібна участь спеціалістів. Вони допоможуть визначати не лише вартість, а й назвати ознаки виявлених об'єктів, для чого вони призначені, приблизно назвати вік предмету тощо. У цих випадках рекомендується суцільний огляд. У більшості подібних ситуацій доцільно використання прийомів концентричного огляду. Для виявлення незмінності обстановки, подібної з умовами місця розслідуваної події, зазвичай використовується вибірковий метод. Межі огляду в таких ситуаціях обираються з урахуванням думки спеціалістів, які беруть участь в огляді.

Залежно від характеру, локалізації, стану передбачуваних слідів обираються умови, засоби і методи огляду. Так, ми вважаємо за потріб-

ним при огляді місця події на об'єктах археологічної або культурної спадщини використовувати пошукове приладдя.

У процесі динамічного огляду слід дотримуватися обережності, щоб не пошкодити наявних слідів і не внести нових. Не рекомендується також порушувати цілісність об'єктів, приводити в дію механізми невідомого призначення або несправні, перевіряти придатність вогнепальної зброї та боєприпасів, навіть якщо вони схожі на несправні та іржаві, пробувати на смак невідомі речовини та рідини, виконувати інші операції, небезпечні для життя і здоров'я оточуючих.

УДК 343.2

Острогляд О. В.,
канд. юрид. наук, доцент, проректор з наукової роботи,
Івано-Франківський університет права
ім. Короля Данила Галицького,
м. Івано-Франківськ, Україна

ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Процес протидії злочинності включає в себе комплекс заходів різного спрямування. Засоби кримінально-правової протидії є не єдиними, але саме тими на які громадськість покладає найбільшу надію – чекаючи ледве не миттєвої кари за скоєне суспільно небезпечне діяння. На жаль головний інструмент такої протидії – Кримінальний кодекс України – втратив свою системність і ефективність його застосування вже викликає певні сумніви.

Причинами такого стану речей є: безсистемність змін до КК, політична доцільність (чи недоцільність) втручання до КК, застосування чи вільне тлумачення його норм на догоду певним особам, прийняття нових нормативних актів для вирішення одиночних проблем при наявності дієвих механізмів в КК і т. ін.

Вдосконалення КК на сьогодні є нагальним питанням, оскільки він містить не лише суперечність з іншими нормативними актами, зокрема КПК, але і суперечності в середині самого Кодексу.

Не претендуючи на абсолютне знання, можна намітити певні напрямки вдосконалення чинного кримінального законодавства України, які в подальшому потребуватимуть окремого обговорення.

Етапом першим має бути визначеність чи Кодекс йде шляхом еволюційного розвитку (без перегинань на користь міжнародних інституцій чи побажань), чи шляхом посилення репресії (про що свідчить поява значної кількості спеціальних норм), чи шляхом гуманізації відповідальності.

Надлишковість кримінальної репресії в останні роки зберігалась в чинному КК, більше того, постійно наростала в зв'язку з прийняттям доповнень і змін до КК. Слід відмітити, що більшість прийнятих законодавцем змін і доповнень були також направлені на посилення санкцій діючих норм і створення спеціальних складів, що розширюють сферу кримінальних заборон і посилюють їх каральну дію. Виражена тенденція переважання криміналізації і пеналізації в здійсненні кримінальної політики знайшла своє відображення не тільки в прийнятих законодавцем у вказаний період рішень, але й в багатьох пропозиціях про зміни в КК, значна кількість яких дозволяє судити про ментальність багатьох представників законодавчої влади, їх односторонню орієнтацію на вирішення соціальних проблем і завдань укріплення правопорядку переважно методами посилення інтенсивності кримінально-правової дії.

Етап другий. При реформуванні кримінального законодавства треба виходити з кримінально-правової політики, як основи політики держави в сфері протидії злочинності.

Пріоритет кримінальної політики зумовлений тим, що тільки в її межах вирішуються такі принципи для кожної держави проблеми, як встановлення підстав і принципів кримінальної відповідальності, визначення кола злочинних діянь, видів покарань та інших заходів кримінально-правового характеру.

Як уже зазначалося, кримінально-правова політика є системоутворюючим елементом політики держави у сфері боротьби зі злочинністю. Виходячи із кримінально-правових положень, щодо визнання певних суспільно небезпечних явищ злочинами, та ґрунтуючись на законодавстві про кримінальну відповідальність, вона становить комплекс керівних дій і певних заходів, спрямованих на формування кримінально-правових норм та інститутів, їх застосування, визначення найбільш актуальних напрямів діяльності державних структур і правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю.

Необхідно чітко сформулювати основні положення кримінальної політики, наприклад, як вже неодноразово відзначалося в літературі, в Концепціях кримінальної політики, надавши цьому документу юридичну силу. І на базі цієї Концепції вже реформувати сучасне кримінальне законодавство, з врахуванням правозастосовчої практики і теорети-

чних концепцій, що вироблені в кримінальному праві, а також з застосуванням позитивного досвіду закордонних країн у цій сфері. Відсутність такої концепції в цілому дозволяє зробити висновок про не бачення кінцевої мети чи результату, до якого прагне держава, що проводить окремі заходи в сфері боротьби зі злочинністю.

Етап третій. Кримінальний кодекс потрібно будувати в першу чергу з врахуванням інтересів потерпілого, оскільки йому вже заподіяна шкода, а також для захисту інтересів законослухняних громадян (наприклад, інститут необхідної оборони, затримання злочинця і т. д.).

Крім досягнення цієї мети законодавець за допомогою інституту компромісу прагне вирішити і ряд завдань боротьби з злочинністю: економити кримінальну репресію і зменшити питому вагу засуджених у суспільстві; скоротити матеріальні затрати суспільства на утримання органів кримінальної юстиції; розвантажити переповнені слідчі ізолятори і місця позбавлення волі, бо держава не здатна забезпечити їх мешканцям необхідні мінімальні умови; зменшити кількість кримінальних проваджень, що направляються до суду з обвинувальним актом і тим самим розгрузити його роботу, а зусилля суду зосередити на розгляді кримінальних справ про злочини, що несуть для суспільства підвищену небезпеку; скоротити строки розслідування, затрати сил і засобів органів кримінальної юстиції на виявлення латентних і розкриття зареєстрованих неочевидних злочинів, збирання доказів у справі і забезпечення правильного її вирішення; знизити рівень рецидивної злочинності шляхом скорочення кола осіб, засуджених судом і направлених в місця позбавлення волі для відбування покарання, так як залучення засуджених до кримінальної субкультури, яка панує в пенітенціарних установах, суттєво змінює їх ціннісні орієнтири і життєві установки, що в кінцевому випадку веде до скоєння багатьма з них нових умисних злочинів після звільнення; схилити окремі категорії осіб, що скоїли злочини до самовиявлення і добровільного усунення або пом'якшення негативних наслідків скоєного, попередити з їх сторони скоєння нових умисних злочинів; зацікавленість винних, в тому числі і окремих учасників злочинних груп, у співпраці з органами кримінальної юстиції; захистити громадян від загрози реального посягання, коли безпека їх життя і здоров'я залежить від розсуду винного.

Сучасна криміногенна і політична ситуація вимагає радше не криміналізації, а декриміналізації суспільних відносин («випускання пари»), зниження порогу чутливості законодавця до менш значних деліктів і забезпечення за рахунок цього масової толерантності і гармонізації суспільних відносин. Розширення підстав кримінально-правової заборони і подальша деталізація окремих складів Особливої частини, а

також конструювання принципів нових складів і розділів Особливої частини КК повинні сприйматися вкрай обережно. Посилання на світову практику тут не завжди доцільні. Досвід європейського законотворення у сфері кримінального права (як романо-германської правової сім'ї, так і сім'ї звичаєвого права) часом принципово не підходить вітчизняному законодавцеві.

Як свідчить особистий досвід автора щодо підготовки відгуків на автореферати дисертацій за спеціальністю 12.00.08, майже кожна з них містить пропозиції змін до Кримінального кодексу України, більшість з яких стосуються необхідності, на думку їх авторів, введення спеціальних норм.

Етап четвертий. На сьогодні коригування каральної політики достатньо широко здійснюється не тільки на законодавчому рівні, але і в інших напрямках, зокрема, в рамках амністій і помилувань, що регулярно проводяться. При цьому якщо амністії мають достатньо велику прозорість для населення, то акти помилування до недавнього часу такою прозорістю не володіли (і не володіють, як взяти за приклад події пов'язані з АТО – О. О.), що інколи викликало в громадян багато запитань. Масові помилування і амністії – не кращий спосіб коригування такої політики, так як у правоохоронних і судових органів (та й в населення) складається враження безперспективності і непотрібності їх кропіткої роботи з припинення, розкриття даних злочинів і доведення їх до суду. До того ж амністії, як правило, не вирішують тих проблем, в зв'язку з якими вони проводяться.

Як свідчить проведений огляд проблематики реформування кримінального законодавства, ефективність застосування ККУ не завжди залежить від якості останнього. У межах протидії злочинності важливим є не тільки і не стільки вдосконалення кримінального законодавства, але й комплекс заходів організаційного, управлінського, соціально-економічного, культурологічного та іншого характеру.

Роздорський Ю. П.,
слухач магістратури,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

НЕЗАКОННА ПОРУБКА ЛІСУ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

Останнім часом в Україні набула актуальності проблема безконтрольної та незаконної порубки лісів, що до того ж в Україні здійснюється нелегально, особливо у зимовий період, і досягає критичного рівня. Кожного дня вирубуються й експортуються тисячі дерев. Незважаючи на те, що згідно з чинним кримінальним законодавством України встановлена кримінальна відповідальність за незаконну порубку лісу, існує ряд проблем при кваліфікації цього виду правопорушень, що, у свою чергу, призводить до уникнення відповідальності особами, які, знищуючи лісовий фонд держави, вчиняють протиправні дії.

Так, ст. 246 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачена відповідальність за незаконну порубку дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяло істотну шкоду, а також вчинення таких дій у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах. Поняття «незаконна порубка» визначено у ч. 2 п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України № 17 від 10 грудня 2004 р. «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» (далі – постанова Пленуму) та, незалежно від способу її вчинення, додаткового тлумачення не потребує. Проте незаконна порубка у лісах, захисних та інших лісових насадженнях утворює склад цього злочину лише тоді, коли це заподіяло істотну шкоду, пояснення якої наведено у ч. 3 п. 9 постанови Пленуму: «Шкода визнається істотною, коли: були знищені певні види дерев у тій чи іншій місцевості; погіршилися породний склад, якість, захисні, водоохоронні та інші екологічні властивості лісу; виникли труднощі у відтворенні заліснення в певній місцевості; знизилась якість атмосферного повітря; змінились ландшафт місцевості, русло річки; сталась ерозія ґрунту; тощо. Якщо внаслідок незаконної порубки дерев, чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях істотна шкода не настала, винна особа за наявності до того підстав несе відповідальність за статтями 64–67 Кодексу України про адміністративні правопорушення».

Не виникає серйозних проблем при кваліфікації виявлених незаконних порубок дерев, вчинених у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах, тому що такі дії вже є достатньою підставою для кваліфікації діяння за ст. 246 КК України, а істотна шкода у такому випадку не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього злочину. Проте на території України існує велика кількість державних лісових господарств, які вирощують «експлуатаційні ліси» – спеціально посаджені для заготівлі деревини. Враховуючи велику територію лісових фондів цих господарств, яка вимірюється десятками тисяч гектарів, стає зрозумілим, що одноразова незаконна порубка кількох десятків або сотень дерев у загальному лісовому масиві господарства не завдає істотної шкоди навколишньому середовищу. Здебільшого, при виявленні таких фактів, незалежно від вартості незаконно вирубаного лісу, особи уникають кримінальної відповідальності за ст. 246 КК України, адже відсутня істотна шкода довкіллю, яка в даному випадку є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину.

Протягом 2016 р. судами України винесено лише 201 обвинувальний вирок за ст. 246 КК України, при цьому переважна більшість кримінальних правопорушень за вказаною категорією проваджень вчинена саме на території природно-заповідного фонду або лісозахисних насаджень. Зазначений стан справ жодним чином не відповідає масштабам незаконних порубок і розкраданню лісових ресурсів України.

Вивчаючи судову практику з розгляду кримінальних проваджень даної категорії, встановлено, що судами неоднаково застосовується положення постанови Пленуму щодо поняття «істотна шкода».

Зокрема, у вирокі Якимівського районного суду Запорізької області від 13 квітня 2016 р. зазначено, що 3 березня 2016 р. особа, знаходячись у кварталі № 31 Богатирського лісництва Якимівського району Запорізької області, яке належить до державного лісового фонду України, діючи умисно, здійснила спил до припинення росту двох дерев породи акація біла, діаметром 26 та 34 см, чим спричинила ДП «Мелітопольське лісомисливське господарство» майнову шкоду на загальну суму 4198 гривень 41 копійка.

Окремими судами також застосовуються терміни «заподіяв державі істотну майнову шкоду» або «заподіяв державі шкоду на загальну суму...», що суперечить положенням постанови Пленуму.

Отже, відсутність чітких критеріїв визначення істотної шкоди при кваліфікації кримінальних правопорушень дозволяє правозастосовним органам на власний розсуд оцінювати поняття кримінального законодавства.

Виходячи з цього, вважаємо, що з метою вирішення поставленого питання та однакового застосування норм, передбачених ст. 246 КК України, необхідно доповнити зазначену статтю приміткою такого змісту: «Шкода визнається істотною у випадках завдання шкоди до-вкіллю, у тому числі обчисленої за спеціальними таксами або якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків на суму від 100 і більше неоподаткованих мінімумів доходів громадян».

УДК 347.9

Селезнева Н. А.,
канд. юрид. наук, старший преподаватель,
Российский университет дружбы народов, г. Москва, Россия

ИНСТИТУТ МЕДИАЦИИ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ БРАЗИЛИИ

Бразилия является лидером торговых отношений не только в Латиноамериканском регионе, но и является активным участником международной торговли. Конкуренентоспособность государства на международном уровне обеспечивает, прежде всего, национальное законодательство.

В настоящее время Бразилия расширяет и укрепляет правовые основы гражданского и процессуального законодательства, особенно в области разрешения споров и конфликтных ситуаций. Правила, регламентирующие процедуру посредничества в Бразилии, основаны на международных стандартах, в частности, на положениях Типового закона ЮНСИТРАЛ о международной коммерческой согласительной процедуре. Кроме того, 23 декабря 2015 г. в Бразилии был опубликован Закон о медиации, который вступил в силу 23 декабря 2015 г., а 16 марта 2016 г. – новый Гражданский процессуальный кодекс, вступивший в силу 17 марта 2016 г.

Закон о медиации устанавливает правила внесудебной и судебной процедуры, которые позволяют мирно разрешать споры, не находящиеся в ведении самого государства. Несмотря на то, что в Бразилии внесудебная медиация уже практиковалась, принятие Закона о медиации в значительной степени способствует организациям и отдельным лицам прибегать к посредничеству в качестве средства решения своих конфликтов. Кроме того, закон предусматривает возможность использования процедуры медиации между государственными структурами и

частными лицами, а также между различными государственными организациями.

В соответствии с Законом о медиации посредничество означает техническую деятельность, осуществляемую независимым лицом, которого выбирают стороны для урегулирования споров между ними. Статья 9 Закона о медиации устанавливает, что выступать в качестве внесудебного посредника может любой грамотный человек, который пользуется доверием сторон и прошел подготовку в центре медиации.

Закон о медиации устанавливает общие процедурные требования к началу производства примирительной процедуры. Так, для начала внесудебной процедуры, закон предписывает стороне, заинтересованной в примирении, отправить другой официальное приглашение. Это приглашение должно содержать предмет конфликта, дату и место проведения первого собрания, критерии выбора посредника и штрафные санкции, в случае отсутствия стороны на первом совещании. Если контрагент не отвечает на это приглашение в течение 30 дней, то оно считается отклоненным.

Для проведения судебной медиации, стороны должны заявить о своей заинтересованности при первичной регистрации. Вслед за тем, в соответствии со ст. 334 нового Гражданского процессуального кодекса судья назначает согласительные / посреднические слушания. В том случае, если стороны не смогут достичь согласия, то защищающийся может представить свою официальную защиту.

Статья 46 Закона о медиации позволяет осуществлять посредничество через Интернет или, по согласию сторон, посредством любого другого общения. Интересно, что п. 7 ст. 334 Гражданского процессуального кодекса допускает онлайн-посреднические слушания в установленном законом порядке, но нормы, конкретизирующие процедуру такого разбирательства, отсутствуют. Закон не требует какой-либо правовой формы для закрепления окончательного соглашения, которого стороны достигли. Тем не менее, в соответствии с общими положениями Закона о медиации и доктрины, требуется письменная форма.

В настоящее время в Бразилии существует много посреднических учреждений. В публичной сфере посредническую деятельность осуществляет Постоянный Центр методов разрешения конфликтов и консенсуса (NUPEMEC) при суде г. Рио-де-Жанейро. В 2015 году с принятием Закона о медиации и нового Гражданского процессуального кодекса деятельность NUPEMEC была активизирована. Относительно внесудебных инстанций, следует упомянуть Бразильский центр медиации и арбитража, Палату примирения и арбитража Фонда Гетуария

Варгаса, Центр посередництва и арбитража Американської торгової палати для Бразилії и Палату медіації и арбитража Європалати.

К процедурі примирення частіше всего прибігають по ділам о сімейних конфліктах или по потреби́тельським спірам. Закон о медіації також допускає применення посередництва в трудових спірах, но процедура по данній категорії діл потребує в доповнітельній законодавчій регламентації. Допускається медіація по вопросам інтелектуальної собственности. Так, в 2013 г. при Національному інституті інтелектуальної собственности был создан спеціальний центр медіації и посередництва.

Інститут медіації в громадянському процесі Бразилії продовжує формуватися и совершенствоватися и являється надійним правовим механізмом регулювання громадянських правоотношень.

УДК 346.3

Січко Д. С.,

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ВИКЛЮЧЕННЯ УЧАСНИКА ТОВ

Корпоративна відповідальність учасника ТОВ у формі виключення тягне за собою відповідні правові наслідки. Відповідно до ч. 2 ст. 64 Закону України «Про господарські товариства» вбачається, що виключення учасника з товариства призводить до наслідків, передбачених ст. 54 і 55 цього Закону.

Згідно з ст. 64 Закону України «Про господарські товариства» виключення учасника з товариства призводить до наслідків, передбачених статтями 54 і 55 цього Закону, а саме йому виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна його частці у статутному капіталі. Виплата провадиться після затвердження звіту за рік, в якому він вийшов з товариства і в строк до 12 місяців з дня виходу. На вимогу учасника та за згодою товариства вклад може бути повернуто повністю або частково в натуральній формі. Учаснику, який вибув, виплачується належна йому частка прибутку, одержаного товариством у поточному році до моменту його виходу. Майно, передане учасником товариству тільки в користування, повертається в натуральній формі без винагороди.

У своїх рекомендаціях Верховний Суд України у п. 30 Постанови Пленуму ВСУ «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» № 13 від 24.10.2008 р. зазначив, що при визначенні порядку і способу обчислення вартості частини майна товариства та частини прибутку, яку має право отримати учасник при виключенні з товариства, а також порядку і строків їх виплати, господарські суди мають застосовувати відповідні положення установчих документів товариства. У разі нерегульованості в установчих документах вартість частини майна товариства, що підлягає виплаті, повинна відповідати вартості чистих активів товариства, що визначається в порядку, встановленому законодавством, пропорційно його частці в статутному капіталі товариства на підставі балансу, складеного на дату виходу (виключення). Розрахунок належної учаснику частини прибутку здійснюється на дату виходу (виключення) з товариства. У випадку, якщо учасник не повністю вніс (не повністю сплатив) свій вклад до статутного капіталу товариства, йому виплачується дійсна вартість частки пропорційно внесеній (сплаченій) частині вкладу.

Потрібно зважити, що відповідно до позиції ВСУ, якщо під час вирішення спору буде встановлено, що на момент виходу (виключення) учасника у товариства відсутні чисті активи, господарський суд повинен відмовити у відповідному позові у зв'язку з відсутністю у товариства майна, що підлягає виплаті.

Свою позицію висловив також і Пленум Вищого господарського суду у Постанові «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» № 4 25.02.2016р., де зазначив, що судам слід враховувати, що у разі виходу учасника з товариства чинне законодавство не передбачає настання у товариства обов'язку здійснити виплату такому учаснику вартості частини майна товариства, пропорційної його частці у статутному капіталі товариства, у строки, коротші, ніж встановлені статтею 54 Закону України «Про господарські товариства». Водночас обов'язок товариства щодо розрахунків при виході з нього учасника виникає на підставі відповідного припису закону та не пов'язаний з наявністю або відсутністю вигоди про здійснення виплати.

Варто враховувати, що відповідно до ст. 190 ЦК України майном, окрім речей, вважаються майнові права та обов'язки. У ч. 1 ст. 66 та у ст. 139 Господарського кодексу України визначено, що майно підприємства становлять речі та інші цінності (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших формах обліку майна підприємства,

передбачених законом. Отже, вартість належної до сплати частини майна товариства повинна визначатися з розрахунку вартості усього майна, що належить товариству, в тому числі основних засобів, нематеріальних активів, оборотних активів, майна не виробничого призначення тощо з урахуванням майнових зобов'язань. Цю позицію підтверджує і Пленум ВГСУ.

На практиці найчастіше головним питанням у спорах про виплату учаснику, який вибув, є вид вартості майна ТОВ, який застосовується при його оцінці, – ринкова або балансова, так як їх величини можуть відрізнятись в кілька разів. Ні норми Закону України «Про господарські товариства», ні Цивільний кодекс України прямо на це питання відповіді не дають. Так, згідно з нормами статті 148 ЦК порядок і спосіб визначення вартості частини майна до виплати встановлюються статутом і законом, а спори про визначення розміру частини вирішуються судом.

Свою позицію щодо цього питання висловив ВГСУ в Постанові № 4, зокрема встановивши, що учасник ТОВ має право вимагати проведення з ним розрахунків на підставі дійсної (ринкової) вартості майна товариства, а отже, господарським судом має бути задоволено клопотання учасника, який виключений з ТОВ про здійснення експертної оцінки дійсної (ринкової) вартості необоротних і оборотних активів товариства та його зобов'язань для обчислення вартості частини майна, що належить до сплати такому учаснику.

У разі виключення учасника зі складу ТОВ, якщо до цих товариств вносилося майно господарських товариств з державною часткою (часткою комунального майна), вартість частини майна товариства, що належить до сплати учаснику, відповідно до статті 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» підлягає обов'язковій оцінці суб'єктом оціночної діяльності. Така оцінка є обов'язковою і в тих випадках, коли учасником ТОВ є юридична особа, яка повністю заснована на державній власності.

Павлова Т. О.,
канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

**ДО ПИТАННЯ ЩОДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТЬ
«РОЗЛАДИ ПСИХІКИ ТА ПОВЕДІНКИ ВНАСЛІДОК
ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН АБО
ЗАХВОРЮВАННЯ, ЩО СТАНОВИТЬ НЕБЕЗПЕКУ
ДЛЯ ЗДОРОВ'Я ІНШИХ ОСІБ» ТА
«СОЦІАЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ»**

У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) закріплено, що суб'єктом злочину визнається фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. У разі, коли особа вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене КК України як злочин, вирішується питання про підстави притягнення такої особи до кримінальної відповідальності. Якщо особа вчинила злочин та в неї наявне захворювання (хвороба), що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, ця особа, по-перше, може бути направлена для відбування кримінального покарання (до такої особи, на підставі ст. 96 КК України, поряд із кримінальним покаранням може бути застосоване примусове лікування, яке є «іншим заходом кримінально-правового характеру», відмінне від кримінального покарання); по-друге, така особа може бути звільнена від реального відбування кримінального покарання з випробуванням на підставі ст. 75, 79 КК України. Відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 76 КК України, на осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти такий обов'язок як пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб. Тобто у різних нормах Загальної частини Кримінального кодексу України передбачено певний вид захворювання (хвороби), за наявності якого застосовуються різні види заходів кримінально-правового впливу – примусове лікування або звільнення від відбування покарання з випробуванням.

У ст. 53 Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ (далі – Основи) передбачено інше поняття, яке не вживається у КК України, – соціально небезпечне захворювання, до якого віднесено: туберкульоз, психічні, венеричні захворюван-

ня, СНІД, лепру, хронічний алкоголізм, наркоманію. Тобто до соціально небезпечних захворювань віднесено не тільки інфекційні захворювання, які можуть передаватися від одної людини іншій, але й ті захворювання, які не передаються від однієї людини іншій, але призводять до різних форм девіантної поведінки у суспільстві.

Виникає питання: як співвідносяться поняття *«хвороба, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб»*, яке передбачено в ст. 96 КК України, *«розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб»*, яке закріплено в п. 5 ч. 2 ст. 76 КК України та *«соціально небезпечне захворювання»*, яке передбачено в ст. 53 Основ?

Психоактивні речовини – загальне поняття, що об'єднує такі категорії, як алкогольні напої, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори. Психоактивні речовини впливають на психічні процеси. Згідно з міжнародним класифікатором хвороб (МКХ–10), всі види залежності від психоактивних речовин кодуються в рамках діагностичного модуля F10-F19, що об'єднує «Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин».

Терміни «соціально небезпечне захворювання» та «захворювання (хвороба), що становить небезпеку для здоров'я інших осіб» є близькими, проте не є повністю тотожними за своїм змістом. Адже якщо хронічний алкоголізм та наркоманія належать до соціально небезпечних захворювань, то вони ніяк не можуть вважатися інфекційними, тобто такими, що становлять небезпеку для здоров'я інших осіб.

А. А. Музика і О. П. Горох, досліджуючи шляхи вдосконалення законодавства про примусове лікування осіб, які вчинили злочин, вважають за необхідне внести зміни до п. 5 ч. 2 ст. 76 КК України та викласти його в такій редакції: «пройти курс лікування від алкоголізму, наркоманії чи токсикоманії або іншого соціально небезпечного захворювання». Ця пропозиція ґрунтується на нормах Основ законодавства України про охорону здоров'я. З вказаною точкою зору вчених, на нашу думку, слід погодитися, та уніфікувати поняття, закріплені у ст. 76, 96 КК України, з урахуванням положень ст. 53 Основ.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Реалізація політичної влади, у контексті демократичних держав, передбачає функціонування державної політики в умовах існування громадянського суспільства. Перш за все необхідно визначити, що таке державна політика і менеджмент? Дати відповідь на це питання виявилось не так-то легко, навіть при наявності на сьогоднішній день достатньої кількості наукових робіт, більшість з яких акцентує увагу на специфіці перекладу цих термінів з англійської мови на українську. Звідси і різні тлумачення предмету дослідження.

Для української політичної науки в цей час більш зрозумілим є вживання саме термінів «державна політика» і управління, а не менеджмент, які і раніше широко використовувалися в політичній теорії та практиці, коли за часів радянської влади всі сфери суспільного життя контролювала влада. Пострадянський простір, який зазнав демократичних перетворень, додав до системи політичної влади інших суб'єктів – інститут місцевого самоврядування, громадянське суспільство, політичні партії тощо, однак центральною ланкою політичного життя залишається держава.

Традиційно державне управління будувалося на передумові розділення між політикою і управлінням. Вважалося, що визначення основних цілей і завдань держави, її політичної стратегії відноситься до функцій політичних органів держави, до яких передусім відносилися представницькі органи і глава держави. Виконання цих завдань повинне було здійснюватися органами державного управління. Хоча насправді завжди існувала проблема обмеження державного управління власне виконавськими функціями, оскільки в органах державного управління існувала бюрократія яка активно впливала на формування політики, і основним завданням формування і функціонування органів держави був принцип розділення політики і управління. Новий державний менеджмент в цьому відношенні відрізняється від теорії державно-адміністративного управління. Хоча на поверхні він з'являється як концепція неполітична, проте його внутрішній зміст має явно політичні підстави.

Новий державний менеджмент протистоїть концепції адміністративної держави і використовує поняття «керівництво», а не «адміністрування» або «управління». Хоча зміст терміну «керівництво» в цілому орієнтує розглядати діяльність державного менеджера як загальне управління справами що підпадають під поняття державних справ, проте є ряд нюансів в його визначеннях, які значимі і з тієї точки зору, що вони носять ще певний обмежений характер.

Менеджмент з точки зору державної політики відрізняється від бізнес-менеджменту, що обумовлено цілим рядом важливих чинників. Колишній президент США Дж. Форд так пояснював причини труднощів, які випробовують на державній службі представниками ділових кіл: «Багато бізнесменів розчаровуються, виявившись на посту міністра в уряді. У господарській діяльності вони звикли з більшою владою, а працювати їм доводиться зовсім в іншій обстановці. У уряді вони повинні слідувати строгим процедурам і приписам. До цього важко пристосуватися».

Дійсно, нерідко відбувається так, що керівники приватного сектору економіки, отримавши призначення на високий урядовий пост, сподіваються внести великі зміни в оперативну роботу уряду і політичне життя країни. Проте вони зазвичай йдуть у відставку розчарованими і навіть запеклими. Серед безлічі причин головна – бюрократизм з його нескінченними правилами і приписами, які обов'язкові на державній службі. Із-за них будь-які зміни протікають вкрай повільно, в порівнянні з сферою бізнесу. Адже система державної служби припускає, що старший посадовець втілений вищою бюрократичною владою, яка надійно захищає його від організаційних ініціатив керівників середнього рівня, і тому ініціативи тут завжди чекають згори.

Крім того, існують численні політичні обмеження для реалізації менеджменту в державних організаціях. Практично будь-яке рішення державних органів так чи інакше зачіпає інтереси політиків, тому представники самих різних політичних лобі прагнуть вплинути на державний менеджмент.

Параметри політичної влади відрізняються динамізмом. Уряди міняються, приймаються нові закони, в громадській думці відбуваються постійні зрушення, а державна політика часто переглядається. Інститути влади створюють середовище, яке обмежує діяльність чиновників. Саме ці обмеження викликають розчарування у отримавших державні пости керівників компаній, які вважають, що їх успішний досвід у бізнесі може бути перенесений в державний менеджмент без урахування істотних відмінностей між обома сферами. А різниці між обома сферами існує і дуже велика. Остання глобальна фінансово-економічна

криза, яка завдала істотного удару практично по всіх галузях нашої економіки і особливо по будівельній, у черговий раз актуалізувала питання державної політики і менеджменту у соціально-економічній сфері. Розглядаючи це питання в ракурсі забезпечення економічного та соціального зростання і розвитку, слід визначити, що головними категоріями в процесі формування і реалізації соціально орієнтованої ефективної державної політики у сфері наприклад житлового питання є не тільки політичний вплив, а і якісний державний менеджмент який повинен створити концепцію (з урахування об'єктивних і суб'єктивних чинників) доступності житла. Об'єктивна доступність визначається, в першу чергу, фінансово-економічними показниками, наприклад, кількістю років, які потрібні категоріям жителів з різними прибутками для придбання житла певної площі. Підвищення об'єктивної доступності вимагає стимулювання державним менеджментом економічної активності у сфері будівельного бізнесу, виробництва будівельних матеріалів, врегулювання земельних відносин і ефективнішої взаємодії державного менеджменту з економічною сферою в таких галузях як кредитна і податкова політика.

На підставі державного менеджменту країн Європи в сфері житлової політики ще раз можливо переконалися що якісний державний менеджмент в силах певні сектори економіки із збиткових перетворити в прибуткові отримавши при цьому ще і підтримку громадян. Безумовно чинник часу є присутнім у фінансовому циклі уряду. Прийняття держбюджету зазвичай є рутинною процедурою, що ускладнює роботу схильних до рефлексії державних менеджерів. Ефективний державний менеджер повинен зуміти пристосуватися до рутини бюджетного циклу, розуміючи, що без фінансових ресурсів будь-який план приречений на невдачу. Чинник часу спрямований і проти тих, хто занадто ускладнює розробку і проведення політики. Виборець вважає за краще орієнтуватися на сьогоднішній день. Тому державний менеджер повинен віддавати перевагу діям з видимим результатом, хоча вони іноді не відповідають наміченому курсу. Крім того, буває складно утямити побажання громадян, та водночас важко утілити в конкретні справи дуже розпливчаті вказівки згори. А саме в цьому і є завдання державного менеджера в демократичній державі. Безумовно в цей час національний державний менеджмент перш за все повинен чітко визначати перспективи і цілі; розуміти всі основні проблеми організації державного управління; створювати рамки для детальнішого планування і прийняття поточних рішень; надавати державному адмініструванню стрункність і внутрішню єдність; примушувати вище керівництво мобілізувати державні структури для активної роботи.

Безумовно, вирішення цих завдань багато у чому залежить від управлінських кадрів, державних службовців, які повинні стати провідниками відповідної державної політики

УДК 343

Родіонова Т. В.,
старший викладач,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ

У сучасній українській кримінально-правовій науці ознака «місце вчинення злочину» досліджувалось у працях Л. П. Брич, З. А. Загинеї, А. А. Музики та Є. В. Лащука, І. І. Присяжнюка та інших науковців. Праці згаданих науковців створюють необхідний фундамент для подальших досліджень поняття місця вчинення злочину. Проте вивчення цих праць та інших доступних нам джерел дозволяють дійти висновку, що у теорії кримінального права існують розбіжності в поглядах науковців на зміст ознак «місце вчинення злочину», «предмет злочину», «обстановка вчинення злочину», «спосіб вчинення злочину» тощо. Для розмежування цих ознак науковці застосовують різні методи і прийоми, зокрема, лінгвістичного тлумачення, інші методи кримінально-правової герменевтики. Однак застосування зазначених методів і прийомів часто призводить до неоднакового тлумачення ознак складів злочинів, що впливає на якість правозастосовної діяльності.

Передусім нагадаємо, що у раніше опублікованій статті ми описали певні закономірності та запропонували методичний інструментарій, які можуть бути основою створення методики розмежування понять «місце вчинення злочину», «предмет злочину» та «обстановка вчинення злочину». Зокрема, було доведено, що допоміжним методом розмежування цих ознак складу злочину є лінгвістичне тлумачення шляхом постановки відповідних питань: до іменника, що позначає предмет злочину, можна застосувати питання (*чого?*); місце вчинення злочину законодавець формулює так, що до нього можна поставити запитання (*де?*). Ми визнали обґрунтованим підхід, згідно з яким місце і час вчинення злочину постають компонентами обстановки. Якщо місце вчинення злочину завжди є складовою обстановки, то вказівка на останню

у тексті статті Особливої частини КК України буде свідченням наявності і певного місця вчинення злочину. Якщо ж законодавець передбачає у статті лише місце вчинення злочину, то це ще не означає автоматичної наявності обстановки як ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Якщо при застосуванні лінгвістичного прийому тлумачення виявляється можливість одночасного формулювання до певної ознаки складу злочину двох питань – (*де?*) [місце] і (*коли?*) [час] – то це є свідченням наявності обстановки вчинення злочину, оскільки з теоретичної точки зору обстановка охоплює і місце, і час вчинення злочину.

Спираючись на встановлені закономірності та запропоновану методику, можна здійснити аналіз статей Особливої частини КК України на предмет виявлення тих із них, де законодавець безсумнівно використав ознаку «місце вчинення злочину», а не інші ознаки об'єкта або об'єктивної сторони злочину. Одночасно здійснимо відповідне розмежування аналізованих ознак складу злочину, особливо у тих випадках, де місце вчинення злочину можна сплутати з іншими об'єктивними ознаками складу злочину.

Візьмемо в якості прикладу злочин, передбачений ст. 151 КК України «Незаконне поміщення в психіатричний заклад». Суспільно небезпечне діяння описане законодавцем як «поміщення в психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи» (ч. 1ст. 151 КК України). Згідно з наведеними положеннями на перший погляд може здатись, що місцем вчинення злочину має визнаватись *психіатричний заклад*, куди суб'єкт злочину поміщує завідомо психічно здорову особу. А чи насправді це так? Застосуємо описану вище методику лінгвістичного тлумачення. Щодо діяння «поміщення в психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи» доцільним є використання не питання (*де?*), яке є характеристикою місця вчинення діяння, а питання (*куди?*) – «в психіатричний заклад».

Постановка інших питань: (*коли?*) [час вчинення злочину]; (*де?* і *коли?*) [обстановка вчинення злочину] – видається неприйнятною через відчутний лінгвістичний дискомфорт.

Тому за допомогою словосполучення «в психіатричний заклад» акцентовано лише на *векторі спрямованості діяння* суб'єкта злочину; у такий спосіб законодавець описує відповідне діяння, що карається за ст. 151 КК України, а не місце його вчинення.

Доволі складним для тлумачення у контексті розмежування об'єктивних ознак складу злочину постає термін «житло», який законодавець неодноразово використовує під час опису тих чи інших видів злочинів. Передусім це стосується злочину, передбаченого ст. 162 КК України «Порушення недоторканності житла». Науковці, які присвя-

тили спеціальне дослідження тлумаченню ознак цього злочину, дійшли висновків про те, що житло у цьому складі злочину постає предметом злочину, а не місцем його вчинення. Такий висновок став результатом застосування методу лінгвістичного тлумачення, про який уже згадувалось вище.

У такому разі, з точки зору теорії різновидів ознак складу злочину, ми маємо справу із негативною ознакою складу, що вказує на місце вчинення злочину. А це дозволяє дійти висновку про те, що кримінально караним може бути не лише вчинення дії у певному місці, але і вчинення дії не в тому місці, де цього вимагає закон.

УДК 347.74

Шановалова О. І.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СКАСУВАННЯ ЧИ ОБМЕЖЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ГРОШОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Одним із напрямів цивільного законодавства є захист кредитора від ризику порушення зобов'язання. Особливо підвищений ризик потерпають кредитори при порушенні грошових зобов'язань, що пов'язано зі складнощами доведення збитків від порушення таких зобов'язань, доведення вини боржника та з неможливістю примусового виконання судового рішення при відсутності у боржника майна. Саме цим можна пояснити таку сувору норму ч. 1 ст. 625 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), що боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання. У разі, якщо така відповідальність не встановлена договором, то законодавець встановив стягнення інфляційних збитків та процентів річних від простроченої суми, оскільки самому кредитору довести розмір збитків від порушення грошового зобов'язання складно.

Норма про захист кредитора від порушення грошових зобов'язань повторюється у Цивільному кодексі двічі. Ще раз про це йде мова у абзаці другому ст. 617 ЦК, за яким не вважається випадком та не може бути підставою звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання відсутність у боржника необхідних коштів.

Проблемним питанням у зазначених відносинах є визначення можливості скасування чи обмеження відповідальності за порушення гро-

шового зобов'язання. Щодо цього питання відсутня єдність думок правознавців. Так, зокрема Л. Тарасенко стверджує, що норма ч. 1 ст. 625 ЦК щодо не звільнення боржника від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання за своїм характером є імперативною.

Таке розуміння Л. Тарасенко імперативності норми ч. 1 ст. 625 ЦК, тобто не можливість сторін в договорі відступити від положень актів цивільного законодавства, скасувати чи обмежити відповідальність за порушення грошового зобов'язання, вважаємо спірним. Загальними засадами цивільного законодавства проголошена свобода договору. Сторони у договорі тільки тоді не можуть відступити від положень цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також в разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або суті відносин між сторонами (ч. 3 ст. 6 ЦК).

Убачається, що сам факт наявності в нормі права санкції не означає імперативності, тобто обов'язковості дотримання цієї норми. Законодавець не встановлює санкцій за недотримання зазначеної норми статті 625 ЦК про відповідальність за порушення грошового зобов'язання, в цієї статті відсутня пряма вказівка, що сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства. Також в цієї ситуації не можна стверджувати, що обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами, що свідчить про диспозитивність норми статті 625 ЦК. Тому вважаємо, що сторони можуть досягти згоди щодо скасування чи обмеження відповідальності за порушення грошового зобов'язання.

Також норма ст. 617 ЦК є диспозитивною, за якою не вважається випадком та не може бути підставою звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання відсутність у боржника необхідних коштів. Диспозитивність останньої норми підтверджується тим, що, по-перше, закон не встановлює прямої заборони відступлення від положень актів цивільного законодавства, по-друге, обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства не впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами, по-третє, закон не передбачив санкцій за порушення цієї норми. Тому, відповідно, одночасно коментуючи ч. 3 ст. 6 ЦК та ст. 617 ЦК, робимо висновки, що сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства та передбачити в договорі форс-мажорну умову щодо звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання у разі відсутності у боржника необхідних коштів.

Але відступаючи від положень диспозитивних норм, ст. 617, 625 ЦК, слід враховувати деякі законодавчі обмеження. Ч. 3 ст. 614 ЦК встановлює норму, що правочин, яким скасовується чи обмежується відповідальність за умисне порушення зобов'язання, є нікчемним. Ця імперативна норма встановлює недійсність усіх правочинів, у тому числі тих, що скасовують чи обмежують відповідальність за порушення грошових зобов'язань, але за винятком, якщо порушення не має умисний характер. При цьому саме на боржника покладається обов'язок довести, що він вжив усі залежні від нього заходи щодо належного виконання зобов'язання (абзац 2 ч. 1 ст. 614 ЦК). Враховуючи обставини справи та надані докази, суд визначає наявність вини боржника (умисел або необережність) та на підставі актів цивільного законодавства та форс-мажорної умови договору виносить рішення про скасування чи обмеження відповідальності за порушення грошового зобов'язання.

Одночасно, робимо висновок, що так само сторони у договорі можуть встановити форс-мажорні умови щодо інших випадків, зокрема навіть тих, що абзацом другим ч. 1 ст. 617 ЦК не визнаються випадками як підставою звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання, зокрема, недодержання своїх обов'язків контрагентом боржника, відсутність на ринку товарів, потрібних для виконання зобов'язання. Окрім того, сторони у договорі можуть досягти згоди щодо звільнення від відповідальності за наявності інших форс-мажорних випадків, головне, щоб порушення зобов'язання не було б навмисним, наприклад, при поламці обладнання, хворобі працівника, терористичному акті тощо. Таке тлумачення робимо, ґрунтуючись на ч. 3 ст. 614 ЦК. До поняття форс-мажор, на наш погляд, слід відносити не тільки явища непереборної сили, як часто тлумачать коментарі, але і випадки, що викликані необережністю боржника, якщо щодо цих випадків досягнута згода сторін як підстав звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання.

Тому вважаємо, що кредитор та боржник мають право досягти згоди та передбачити у договорі форс-мажорну умову, що боржник при відсутності умислу при конкретних випадках звільняється від відповідальності за порушення грошового зобов'язання або його відповідальність обмежується тільки відшкодуванням фактичних збитків.

Шведова Г. Л.,
канд. юрид. наук, доцент, завідувач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАПОБІГАННЯ НЕЦІЛЬОВОМУ ВИКОРИСТАННЮ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЯК ФОРМИ ПРОЯВУ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Слід погодитись із визнанням фактом про те, що криміналізація посягання на ресурси бюджету України є соціально обумовленим наслідком життєдіяльності сучасного українського суспільства, що відповідає його потребам. Відкритим залишається лише питання ефективності дії даної кримінально-правової норми, що обумовлює необхідність вивчення цього питання більш детально.

Згідно зі ст. 45 Кримінального кодексу України до корупційних злочинів відноситься злочин, передбачений ст. 210 «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням. Така позиція законодавця вимагає перегляду системи існуючих заходів спеціально-кримінологічного запобігання корупційній злочинності в частині їх диференціації з огляду на визначений перелік корупційних злочинів. Про необхідність оновлення теоретико-методологічної моделі запобігання нецільового використання бюджетних коштів неодноразово наголошували різні автори, але концептуально визначити це питання досі не вдалося.

Нецільове використання бюджетних коштів як негативне явище соціальної дійсності набуло таких загрозливих масштабів, що визнано загрозою національній безпеці держави. Соціальні наслідки та статистика лише підтверджують даний висновок.

Підтримка національної банківської системи, зміцнення обороноздатності України, збільшення різного роду соціальних виплат вимагає додаткового виділення значних обсягів бюджетних коштів, від чого залежить належна реалізація соціальної, економічної, оборонної функції держави. Разом з тим це створює додаткові можливості для зловживань та корупції.

У літературі висловлюються різні позиції щодо визначення напрямків запобігання нецільовому використанню бюджетних коштів, коли репресивні заходи поєднуються з превентивними. При цьому вагома роль відводиться закону як системоутворюючому фактору в механізмі запобігання. Дійсно, вдосконалення бюджетного, податкового, кримі-

нального законодавства дозволить включити та посилити дію правозастосовної діяльності в цьому напрямку, але результативність таких механізмів буде неефективним без застосування культурологічних факторів у протидії злочинності. Тут мова йде про відомий принцип культурологічної концепції протидії злочинності «культура + закон». За такого підходу радикальним засобом у протидії корупційній злочинності слід вважати формування соціальної культури громадян за рахунок таких культуризуючих чинників як ринок, підприємництво, просвітництво, релігія. В літературі також зустрічається слушна пропозиція вирішити проблему корупції через поступову зміну культурних стандартів поведінки в напрямку припинення зловживань та гармонізації суспільних відносин через діалог представників різних суспільних верств населення. В даний спосіб передбачається, що більш заможні верстви вже припинять прагнути до розкоші, а займуться витрачанням своїх статків на суспільно-корисні цілі, що позитивно вплине на протистояння заможних та бідних громадян в суспільстві. За таких умов прояви корупції уповільнять темпи свого поширення в суспільстві та прагнення до збагачення вже не буде таким пріоритетним серед інших соціальних цінностей в державі.

За таких умов виховання висококультурної нації сприятиме протидії проти природним явищам в суспільстві, зокрема, корупції і корупційній злочинності. Формування еліти, здатної не тільки дотримуватись природних законів життя, а й самостійно створювати, виявляти нові природні закони, дозволить розвивати і підвищувати рівень соціальної культури інших членів суспільства.

Отже, належний захист від суспільно небезпечних посягань, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів, є показником демократичного розвитку держави. А такі відомі заходи, як вдосконалення бюджетного, кримінального законодавства, посилення ролі інституту парламентського контролю за розподілом бюджетних коштів, необхідно застосовувати з урахуванням сучасних прогресивних технологій на основі культурологічної концепції протидії злочинності.

ПІДСЕКЦІЯ: Теорія, історія, філософія, соціологія права: порівняльне правознавство

УДК 340.1

Ковальова С. Г.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри,
Галун В. С.,
студент V курсу,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФУНКЦІЇ ПРАВА ЯК ЮРИДИЧНА КАТЕГОРІЯ

Сутність будь-якого явища проявляється у процесі характеристики його функцій. Саме вони є тією основою, яка забезпечує аналіз своєрідних ознак певного явища, його взаємодію з іншими категоріями і місце у системі понять. Цінність категорії функції проявляється як у характеристиці реальних дій суб'єктів правового регулювання, так і у встановленні залежності між нормами права, правовідносинами, юридичними актами у певному соціальному контексті. У результаті складається уявлення про функціонування права, його взаємодію і вплив на різноманітні суспільні явища.

Поняття «функції» у сучасній науці має декілька значень і вживається як для характеристики певного явища (його ролі, цілей, задач, властивостей), так і для визначення сутності сукупності явищ, тобто об'єктивної реальності (її напрямків, видів, форм, способів функціонування).

Проблеми функції права були предметом дослідження відомих вчених кінця XIX – початку XX ст. (О. Горовцева, Л. Дюгі, Г. Канторовича, Л. Петражицького), а також сучасних вчених (С. Алексєєва, М. Байтіна, М. Марченка, М. Матузова, П. Рабиновича, Т. Радько, О. Скакун та ін.). Ці вчені зробили істотний внесок у вивчення функцій права, і їхні праці можуть стати основою для узагальнення і для аналізу даної проблеми.

Серед вітчизняних та зарубіжних теоретиків права немає одностайності з приводу визначення поняття функцій. Автори обирають різні критерії для класифікації та характеристики функцій, що свідчить про недостатню розробленість цього питання на загальнотеоретичному рівні, а це призводить до того, що автори нерідко обирають критерії класифікації функцій, керуючись суб'єктивними мотивами – своїми науковими інтересами, кінцевою метою досліджень.

У науковій літературі з теорії держави і права не вироблено єдиного підходу до визначення функцій права. Вчені підкреслюють різні аспекти

проблеми, погоджуючись у тому, що аналіз функцій права як цілісної системи норм дає можливість глибше і повніше зрозуміти зміст кожної з них.

Загальноприйнятим є визначення функцій права як основних напрямів правового впливу на суспільні відносини.

Запорізький вчений О. Наливайко вважає, що функції права «визначають природу права, його соціальне призначення, історичну мету та роль права у житті суспільства». Вони відображають іманентні, специфічні властивості права. У функціях «акумуляуються властивості права, що характеризують його як сутнісну цілісність та соціальний феномен».

Московський дослідник М. Марченко уточнює ті властивості права, які акумулюються у його функціях. По-перше, функція права впливає з його сутності і визначається роллю, яку відіграє право у суспільстві. Функції – це відображення сутності права у суспільних відносинах. Однак функції не зводяться до сутності права і не є її «проекцією». По-друге, функція права – це напрямок його впливу на суспільні відносини, потреба у здійсненні яких породжує необхідність існування права як соціального явища. У цьому сенсі можна сказати, що функція характеризує напрямок необхідного впливу права, тобто такого, без якого суспільство на даному етапі розвитку не може обійтись (регулювання, охорона, закріплення певного виду суспільних відносин). По-третє, функція виражає найбільш істотні, головні риси права і націлена на здійснення докорінних задач, що стоять перед правом на даному етапі його розвитку. По-четверте, функція права представляє, як правило, напрямок його активної дії, що впорядковує певний вид суспільних відносин. Тому однією з найважливіших ознак функції права є її динамізм. По-п'яте, сталість як необхідна ознака функції характеризує стабільність, безперервність, тривалість її дії. Про постійний характер функції права можна говорити у тому сенсі, що вона постійно притаманна праву. Але це не означає, що незмінним залишається механізм і форми її реалізації, які змінюються та розвиваються відповідно до потреб практики.

Представники харківської школи права, погоджуючись із тим, що під функціями права слід розуміти головні напрямки його впливу на суспільні відносини, відмічають, що вплив права здійснюється через свідому належну чи можливу поведінку людей. Цей вплив є відображенням динаміки права і реалізується через виконання суб'єктом права своїх прав и обов'язків. Призначення функцій права харківські дослідники вбачають у тому, що вказані функції безпосередньо націлені на виконання завдань, які стоять перед суспільством.

М. Марченко вказує, що як соціальне призначення права, так і напрямки його впливу на суспільні відносини, взяті окремо, не вичерпують собою поняття функції права. Якщо під функцією права розуміти

лише його соціальне призначення, то таке поняття матиме надто загальний характер. При розумінні функції права тільки як напрямку правового впливу на суспільні відносини випускається з уваги направляючий момент його розвитку. У цьому зв'язку дослідник акцентує увагу на недоцільності ототожнення або протиставлення напрямків правового впливу соціальному призначенню права і навпаки. М. Марченко вважає, що поняття «функція права» має охоплювати водночас як призначення права, так і напрямки його впливу на суспільні відносини, які випливають із цього призначення. Тому розкриваючи зміст конкретної функції права, необхідно постійно мати на увазі зв'язок призначення права з напрямком його впливу і навпаки – детермінованість останніх призначенням права. Власне кажучи, функція права – це реалізація його соціального призначення. М. Марченко вказує, що він розуміє під соціальним призначенням права та правовим впливом.

Соціальне призначення права формується, складається з потреб суспільного розвитку. Відповідно до потреб, соціальних необхідностей суспільства створюються закони, що спрямовані на закріплення певних відносин, їх регулювання або охорону. Причому те чи інше призначення права проявляються тим яскравіше, чим гостріше відчувається потреба (необхідність) саме у відповідній його соціальній ролі – закріпити, захистити або спрямувати конкретний розвиток суспільних відносин.

Впорядкованість суспільних відносин, за М. Марченко, їхня системність і динамізм є необхідними умовами функціонування і розвитку суспільства. Тому суспільне призначення права полягає у врегулюванні, впорядкуванні суспільних відносин, наданні їм потрібної стабільності, створенні необхідних умов для реалізації прав громадян та нормального існування громадянського суспільства в цілому.

Донецький дослідник С. Коростей підкреслює, що функції права визначають його ефективність. Вони повинні закріпити політичну і соціально-економічну основу держави, врегулювати певні відносини, забезпечити досягнення поставлених цілей, встановити порядок у конкретній сфері діяльності, сформувати законослухняність суспільства, захистити інтереси фізичних і юридичних осіб. На наш погляд, даний підхід ототожнює функції права з функціонуванням права. Ці поняття дуже близькі, але не збігаються.

Професор Л. О. Морозова так розмежовує поняття функцій права і функціонування права. Функціонування права – це дія права, реалізація його функцій, втілення їх у суспільних відносинах. Функції ж права, по-перше, визначаються сутністю правата його соціальним призначенням; по-друге, характеризують необхідний вплив права на суспільні відносини. Інакше кажучи, без такого впливу суспільство на даному

етапі не может обійтися. По-третє, функції права спрямовані на виконання найбільш важливих задач, які стоять перед правом на даному етапі розвитку суспільства. По-четверте, вони активно впливають на суспільні відносини, на їхнє впорядкування; і нарешті, по-п'яте, функції права характеризуються безперервністю, тривалістю.

М. Марченко, розмежовуючи поняття функцій права и функціонування права, зауважує, що термін «функціонування права» відображає дію права у соціальній системі. Надати функціональну характеристику права означає зрозуміти й описати способи його дії (шляхи і форми впливу на суспільні відносини). Далі вчений підкреслює, що «функція права» – поняття збірне у тому сенсі, що відображає не лише теперішнє і майбутнє (цілі і задачі) у праві, а «функціонування» відображає дію права у теперішньому, якщо інше спеціально не обумовлено.

Таким чином, на думку одних вчених, функції права – це реалізація його соціального призначення, яке складається з потреб суспільного розвитку. Соціальне призначення права полягає в урегулюванні, впорядкуванні суспільних відносин, наданні їм певної спрямованості, стабільності, створенні необхідних умов для реалізації прав і свобод особи і нормальних умов для розвитку суспільства.

Інші вчені вважають, що функції права – це головні напрямки, тобто форми, способи, шляхи, правового впливу на суспільні відносини.

Однак більшість вітчизняних і зарубіжних вчених вважають, що поняття «функції права» має охоплювати обидва ці аспекти – і соціальне призначення права, і шляхи впливу права на суспільні відносини, які випливають із цього призначення.

Отже, під поняттям «функції права» слід розуміти основні напрямки правового впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування, врегулювання і надання їм необхідної стабільності, єдності і динамізму.

Функції права – це водночас і окрема юридична категорія, яка має певні особливості: вона відображає сутність права, оскільки через функції виявляється сутність права та його різноманітні зв'язки із суспільством; це основні напрямки впливу права на суспільні відносини, в яких конкретизується і отримує певну форму правове регулювання; функції відображають найбільш істотні риси права і націлені на виконання основних задач, що стоять перед правом на певному етапі розвитку суспільства; функції визначають основні напрямки активного впливу права на суспільні відносини з метою їхнього впорядкування; функції права утворюють взаємопов'язану систему; вони мають об'єктивний характер, оскільки зумовлюються певними соціальними факторами.

Лісна І. С.,
канд. юрид. наук, доцент, завідувач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВХОДЖЕННЯ КРИМУ ДО СКЛАДУ УРСР

Розпад Радянського Союзу та проголошення незалежності радянських республік загострив проблему передачі Криму УРСР. Спотворювались справжні причини цієї передачі та з'явилися спроби визнати її незаконність. Весь час залишалось важливим питання національно-культурної приналежності населення Криму.

Події, що відбуваються протягом останніх трьох років на Україні та незаконна анексія Криму Російською Федерацією змушують повертатися в історичне минуле для розуміння мотивів передачі Криму з Російської РФСР до іншої національної республіки та умови в яких починається розвиток Криму у складі України. Таким чином, тема дослідження є актуальною, тому що проблема правового закріплення входження Кримської області та Севастополя до складу УРСР є питанням історичної та державної важливості.

Крим за свою багатомісячну історію входив у склад різних держав. За радянських часів у 1945 р. Кримська АРСР була перетворена в область у складі РРФСР.

Пояснення рішення про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу Української РСР необхідно шукати в важкому для півострова 1944 р. Упродовж 1941–1944 рр. народне господарство Радянського Союзу зазнало значних збитків. Руйнівні наслідки війни як в Криму, так і в інших областях України та Росії були катастрофічними. Економіка досить тривалий час не могла вийти на довоєнний рівень виробництва. В Криму соціально-економічна ситуація на початку 50-х років опинилась в надзвичайно складному стані.

За даними офіційної статистики за період 1941–1944 р. кількість населення в Криму зменшилася майже в два рази і становила близько 614 тис. осіб, а депортація кримських татар та представників інших народів залишила на півострові лише близько 400 тис. жителів.

Аналітична довідка «Про стан сільського господарства Кримської області», від 4 січня 1954 р. доводила, що на території Кримської області тільки три колгоспи із існуючих 303 освоїли польові та кормові сівозміни. Менше ніж на половину був виконаний план будівництва пташників і корівників.

Більш ніж в половині сіл області не було крамниць. Була припинена торгівля овочами та картоплею в державному секторі.

Кримський півострів є аграрним регіоном і має специфічні природні умови, тому в розвитку сільського господарства величезну роль відіграло зрошувальне землеробство.

Степова частина Кримської області мала проблеми із забезпеченням водою. На січень 1954 р. зрошуваних земель налічувалося 40,8 тис. гектарів. В цей період «Укрводбуд» почав будівництво Сімферопольського і Старо-Кримського водосховищ. У цей же час розробляється і розпочинається будівництво головної водної артерії Криму – Північно-Кримського каналу, який живиться водами Дніпра.

Тяжким був стан і інших галузей промисловості. Російська Федерація не могла приділити достатньої уваги відбудові своєї Кримської області, економіка Криму потребувала підтримки сусідніх українських областей.

Отже, на початку 50-х рр. XX ст. економіка півострова стала залежати від України, поступово утворюючи з нею єдиний організм. Але такий тісний зв'язок не був юридично оформленим в єдиний народно-господарський комплекс.

Існує багато обставин, що зумовили доцільність та необхідність передачі Кримської області до складу УРСР, які не можна розглядати відірано одну від іншої. Загалом це: потреба у відновленні Криму; неможливість зробити це силами РРФСР; тісний територіальний зв'язок між Кримом і Україною, що доповнювався переселенським потоком людей з України, що були більш пристосовані до кримського клімату; потреба в стабілізації національної ситуації в окремих районах України; пошук заміни репресивних методів контролю за республіками більш гуманними, основаними на братерстві народів; особа М. Хрущова, який виступав своєрідним поборником українських інтересів тощо.

Крім того, фактори що призвели до включення Криму до складу УРСР так чи інакше вплинули на умови для подальшого розвитку національно-культурної сфери на півострові у складі УРСР, характер яких можна побачити в мотивах акту передачі.

У 1954 р. відзначалося 300-річчя входження України до складу Російської держави. Цей акт влада СРСР офіційно трактувала як «возз'єднання». За неофіційною версією, в ході ювілейних урочистостей відбулося передання Україні Кримської області.

З розпадом колишнього СРСР виникло питання визначення адміністративно-правового статусу Криму. 20 січня 1991 р, за ініціативи жителів Криму, відбувся загальнокримський референдум щодо поновлення автономії Криму.

У березні 2014 р. Російська Федерація, порушуючи всі норми міжнародного права та міжнародні договори, провела так званий референдум у Кримській автономній республіці, захопила важливі об'єкти та анексувала Крим, якій є законною територією Української держави.

Сьогодні багатьма російськими політиками, державними діячами та пересічними громадянами розповсюджується інформація, що Крим був незаконно переданий Україні, що це необдуманий «дарунок» тодішнього Генсека ЦК КПРС М. С. Хрущова. Але відомі світові правознавці доводять, що входження Кримської області та м. Севастополь до складу УРСР було цілком легітимним та відповідало міжнародному законодавству.

Сподіваємось, що в найближчий час АР Крим позбавиться від окупантів та відновить свій статус автономії у складі Української держави.

УДК 342.1

Титаренко А. А.,
аспірант кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НАЦІОНАЛІЗМ ЯК БАЗИСНА ІДЕОЛОГІЯ САМОВИЗНАЧЕННЯ НАЦІЇ

У сучасних умовах глобалізаційних процесів спостерігається системна криза національних держав. Якщо раніше криза локальних соціумів носила ізольований характер, то нині глобалізація перетворила локальні соціуми в не стабільні відкриті системи, створивши між ними потужні канали (фінансові, міграційні, інформаційні) стихійного «перетікання кризи», так і цілеспрямованого «експорту нестабільності», що якісно знизило стійкість світової системи безпеки в цілому. Одним із найрозповсюдженіших кризових факторів нестабільності в сучасних реаліях виступає націоналізм.

Націоналізм з'являється на історичній арені в епоху переходу людського суспільства від аграрної до індустріальної епохи, від традиційно-аграрного до модерно-індустріального суспільства, від «аграрії» до «індустрії». Саме в цю епоху система ієрархічних соціальних зв'язків і статусних взаємин і бар'єрів, система обмеженої соціальної мобільності і розмаїття взаємно ізольованих локальних діалектів і культур стає перепорою на шляху розвитку індустріальної цивілізації. Виникає ви-

мога культурної гомогенності – сформулювати цю вимогу покликаний націоналізм, реалізувати – національна держава.

Дефініція «націоналізм» може використовуватися кількома способами та може означати: 1) весь процес формування і підтримки націй чи національних держав; 2) усвідомлення приналежності до нації, разом з настроями і прагненнями до її безпеки та процвітання; 3) мова і символізм «нації», його роль; 4) ідеологія, включаючи культурну доктрину націй і національну волю та приписи для реалізації національних устремлінь, а також національної волі; 5) соціальний та політичний рух для досягнення цілей нації задля реалізації своєї національної волі.

Націоналізм – це, по суті, доктрина про те, що кожна нація має право на самовизначення, що відбивається в переконанні, що, наскільки це можливо, кордони нації і держави повинні збігатися. Таким чином, ідея нації використовується як спосіб встановлення довільної основи для кордонів держави. Це означає, що вища форма політичної організації – це національна держава, а кожна нація, по суті, є суверенним утворенням.

Націоналізм приймає багато різних калейдоскопічних форм: релігійного, консервативного, ліберального, фашистського, комуністичного, культурного, політичного, протекціоністського, інтеграційного, сепаратистського, іредентистського, діаспорського, панафриканського характеру.

Загалом, націоналістична теорія стверджує, що держава отримує свої територіальні права від колишнього колективного права нації на певну територію, а нація – це група, яка визначена культурними особливостями, члени якої вважають себе їх складовою частиною, включаючи мову, традиції або загальну суспільну культуру, в поєднанні з прагненням до політичного самовизначення. З точки зору націоналізму, держава має право на територію, якщо нація має переважне право на землю в цьому регіоні та якщо держава належним чином уповноважена відповідною нацією.

Отже, як бачимо, націоналізм як ідеологія та напрям державотворчої етнополітики підносить правову дефініцію «нації», з її першочерговим правом на самовизначення, до базових основ своєї теорії.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ

Актуальні проблеми юриспруденції

ПІДСЕКЦІЯ: Галузеві юридичні науки

<i>Блага А. Б.</i> Проблемні питання протидії злочинам, що посягають на навколишнє середовище, в зоні збройного конфлікту на сході України	1
<i>Валецька О. В.</i> Порядок накладення дисциплінарних стягнень	3
<i>Гринюк В. О.</i> Реалізація функції обвинувачення щодо окремої категорії осіб: окремі питання	6
<i>Грицаєнко Л. Р.</i> Конституціоналізм і політична система сучасної України: співвідношення понять	8
<i>Дацюк В. Б.</i> Проблеми запобігання і протидії корпоративному шантажу в Україні	10
<i>Кириченко А. А., Тунтула А. С.</i> Пределы правомерной реализации конкурентного правового статуса социосубъектов	12
<i>Коваль А. А.</i> Деякі проблеми дотримання конституційних принципів забезпечення прав людини в кримінальному провадженні	14
<i>Козерацька О. С.</i> Стан і сучасні проблеми профілактики злочинів проти безпеки виробництва	17
<i>Колодочка О. Є.</i> Медичний кодекс України як основа реформування системи охорони здоров'я в Україні	19

Коновалов В. В. Кримінально-правова і криміналістична оцінка переробленої гладкоствольної мисливської зброї (обрізів).....	21
Кравченко І. А. Підходи до трактування сутності торговельної діяльності як об'єкта адміністративно-правової охорони.....	24
Ландіна А. В. Практичне значення кримінологічної характеристики суб'єкта злочину	26
Мамчур Л. В., Ситцевой В. В. Зміна юридичної концепції плагіату в умовах віртуальної комунікації	28
Миколенко А. Н. Соблюдение прав личности при применении мер пресечения в уголовном производстве	32
Нарожна О. В. До питання тактики проведення слідчого огляду на відкритій місцевості	34
Острогляд О. В. Етапи реформування кримінального законодавства України	36
Роздорський Ю. П. Незаконна порубка лісу: актуальні проблеми кваліфікації	40
Селезнева Н. А. Институт медиации в гражданском процессе Бразилии	42
Січко Д. С. Деякі питання судової практики щодо правових наслідків виключення учасника ТОВ.....	44
Павлова Т. О. До питання щодо розуміння понять «розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб» та «Соціально небезпечне захворювання»	47

Плеханова О. П. Сучасні проблеми менеджменту державної політики..... 49

Родіонова Т. В. Дослідження місця вчинення злочину у кримінально-правовій науці 52

Шапалова О. І. Скасування чи обмеження відповідальності за порушення грошового зобов'язання..... 54

Шведова Г. Л. Запобігання нецільовому використанню бюджетних коштів як форми прояву корупції в Україні..... 57

**ПІДСЕКЦІЯ: Теорія, історія, філософія, соціологія права:
порівняльне правознавство**

Ковальова С. Г., Галун В. С. Функції права як юридична категорія 59

Лісна І. С. Історичні передумови входження Криму до складу УРСР..... 63

Титаренко А. А. Націоналізм як базисна ідеологія самовизначення нації..... 65

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ ПОТАТОК

Редактори *Д. Стригіна, Л. Бернацька.*
Технічний редактор *Д. Кардаш.*
Комп'ютерна верстка *Д. Стригіна.*
Друк, фальцовально-палітурні роботи *С. Волинець.*

Підп. до друку 01.06.2017.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 4,18. Обл.-вид. арк. 3,85.
Тираж 32 пр. Зам. № 5272.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.

АДРЕСА ОРГКОМІТЕТУ:

**ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2017:
СТРАТЕГІЇ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОГО РЕГІОНУ
В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ**

XI Міжнародна науково-практична конференція

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003, Україна

Тел.: 8 (0512) 50–03–32,
8 (0512) 76–55–81,
8 (0512) 76-55-99,
факс: 50-00-69, 50-03-33,

E-mail: avi@chmnu.edu.ua, rector@chmnu.edu.ua

